

DEN SYMBOLSKE HANDLINGS POTENTIALIALE FOR EN BÆREDYGTIG OMSTILLING

Gruppe V1724814321:

- Emil Leonhardt Christensen (58021)
- Jeppe Bay Lynggard (60789)
- Jeppe Svan Sørensen (60039)
- Marie Haaning (60023)
- Thomas Rye Olsen (60775)

Uddannelsessted:	Roskilde Universitet
Hus:	46.2
Semester:	3.
Fag:	Humanistisk bachelor
Kursustype:	3. semesterprojekt
Samlet antal anslag:	137.817*
Sprog:	Dansk
Eksamen på tværs af sprogskel:	Nej
Vejleder:	Jens Kramshøj Flinker

**Anslag er inkl. mellemrum. Opgavens omfang er ekskl. forside, indholdsfortegnelse, abstract, litteraturliste og bilag.*

DEN
SYMBOLSKE
HANDLINGS
POTENTIALE
FOR EN
BÆREDYGTIG
OMSTILLING

Abstract:

This paper examines the significance of an individual's symbolic act in pursuit of a sustainable society. I.e how can Andrea Hejlskov and Henry D. Thoreau's individual rejections of society impact broader changes in social structures and ideological movements?

We determined by way of british sociologist Anthony Giddens, that the structures of society are reproduced automatically by its inhabitants, and that they construct their understanding of the world through this dualistic relation. To that end we examine Slavoj Žižek's description of objective violence, in which he concludes that the general structures of western society is unknowingly harmful, and that if one shares this view, one must break its tie to these structures.

We define these alleged harmful structures as the negative impacts of consumerism, inequality and focus on economic growth in society, based on the criticism in the works of Žižek, Hejlskov and Thoreau. The opposite of which we define as sustainable society.

The breaking of these harmful structures is, as determined by Thoreau, not done by way of democratic process, but by disobeying society and rejecting the structures. However, this individual act will not affect the grander status of the societal structures, and must be done by a large number of the population to have a significant effect. To this end we include the theories of french philosopher Paul Ricoeur, who expresses the potential of fiction and language to efficiently convey an ideology from writer to receiver, and thus inspire a larger number of people to share an idea. Moreover, we include Henry D. Thoreau's *Walden* (1854) and Andrea Hejlskov's *Og Den Store Flugt* (2013) as the primary objects of analysis, and exemplification of the project's thesis. The works both describe an act of rejecting the harmful structures of society by moving into the forest to live a more sustainable life, with an intent to inspire reflection in the readers. Thoreau's *Walden* points out the harmful structures in his contemporary society, along the lines of our definition of such, and reflects upon how to defy these. Thoreau then explains his utopia, through poetic language and metaphors - recounting his idyllic life in the forest with spiritual insight and poignant way of life. We interpret his romanticized discourse as, deliberately or unintentionally, having a more powerful impact on the reader to share his ontology.

Thereupon *Walden* has had various impacts on activists and ideological movements till today, and assert the possibility of a symbolic act to impact society. In ways *Og Den Store Flugt* share the narrative of *Walden*, but Hejlskov describes the family's naturalistic life as tough and challenging, and aims at being realistic in her depictions. Through theoretic analysis we conclude that *Og Den Store Flugt*, aswell as *Walden*, fits our definition and thesis on symbolic acts, and that the work could have an impact on broader changes towards sustainability in society and disruption of harmful structures.

Indholdsfortegnelse:

Problemfelt:	4
Problemformulering:	5
Bæredygtig omstilling:	5
Dimensionsforankring:	5
Subjektivitet og læring:	5
Videnskab og filosofi:	6
Teori og metode:	6
Symbolisk handling og civil ulydighed:	6
Handlingshermeneutik:	8
Anthony Giddens: Strukturationsteorien	9
<i>Subjektet som social aktør:</i>	10
<i>Hvad er strukturer?</i>	11
<i>Hvad er meningsstrukturer?</i>	11
Slavoj Žižek: Voldsformer i samfundet	13
Paul Ricoeur: Sproget og fiktionens potentiale	14
Sprog handlinger:	17
Individuel handling vs. kollektiv løsning:	18
Projektets videnskabsteoretiske udgangspunkt:	19
Rapportens faglige metode:	21
Analyse af Henry D. Thoreaus <i>Walden, or Life in the Woods</i>	22
Præsentation af Henry D. Thoreau:	22
Den objektive vold i <i>Walden</i> :	23
Fiktion og ideologi:	30
Delkonklusion og symbolsk handling:	35
Henry D. Thoreaus indflydelse:	35
Analyse af Andrea Hejlskovs <i>Og Den Store Flugt</i>:	38
Præsentation af <i>Og Den Store Flugt</i> :	38
Den objektive vold i <i>Og Den Store Flugt</i> :	39
Fiktion og ideologi:	42
Symbolisk handling:	48
Delkonklusion på <i>Og Den Store Flugt</i>	48
Paralleller til Thoreaus <i>Walden</i> :	49
Diskussion:	50
Konklusion	55
Litteraturliste	57

Problemfelt:

Historien viser flere eksempler på store politiske beslutninger, der er sket på baggrund af et mindretals utilfredshed, som har stået i opposition til majoritetens værdier. Mange af disse forandringer er påbegyndt uden om den demokratiske proces, da den er blevet opfattet som utilstrækkelig. Man har altså følt sig nødsaget til at begå civil ulydighed, som er en symbolsk, ikke-voldelig handling, der bryder loven eller rammerne i samfundet med henblik på at ændre en kollektiv bevidsthed omkring en problemstilling i samfundet. Symbolske handlinger har altså historisk set vist sig at være et virksomt middel, når man som borger ønsker at kritisere det samfund, man lever i og gøre opmærksom på uretfærdige magtrelationer. Men er symbolske handlinger stadig relevante i dag?

Vi undrer os over, hvordan det kan være, at borgere i et samfund bliver nødt til at gøre noget radikalt for at deres kritik bliver hørt, som det f.eks. er tilfældet med forfatter og foredragsholder Andrea Hejlskov, der nyligt er "flygtet" ud i skoven for at komme væk fra og gøre op med konkurrencestaten og forbrugersamfundet. Hun er inspireret af den amerikanske forfatter og filosof Henry D. Thoreau, som i 1854 udgav bogen *Walden*, hvor han gennem en skildring af sit minimalistiske liv ved Walden Pond, udfolder en kritik af samfundet og en alternativ leveform. Vi undrer os desuden over, hvorfor Hejlskovs symbolske handling, som en samfundskritik er et særtilfælde, når vi lever i en verden, hvor problemer som klimaforandringer, populisme og stigende ulighed eskalerer¹.

Thoreau formulerede idéen om civil ulydighed i sit essay *On the Duty of Civil Disobedience* fra 1849. Thoreaus egen udøvelse af civil ulydighed kommer desuden til udtryk i *Walden*. Vi vil undersøge, hvilke filosofiske overvejelser, der ligger til grund for Thoreaus samfundskritik, og hvordan en sådan individuel udøvelse af civil ulydighed kan have effekt på en kollektiv løsning af samfundsproblemer. Dertil vil vi undersøge, om den symbolske handling stadig er et potentielt brugbart middel til at problematisere og ændre vores samfundsstrukturer.

Den slovenske filosof Slavoj Žižek beskriver i *Violence: Six Sideways Reflections* (2008), at det liberale demokrati er voldeligt. Ifølge Žižek må vi få en ny forståelse af samfundsstrukturerne som voldelige.

Vi inddrager den franske sprogfilosof Paul Ricoeur for at beskrive, hvordan fiktion kan være med til at skabe nye diskurser om samfundet. Vi bruger altså Ricoeur til at se, hvordan hhv. Thoreau og Hejlskov formulerer deres visioner for samfundet, og hvordan de udøver dem.

¹ Bennike 2017, Information

Vi vil derfor undersøge, hvordan symbolske handlinger kan inspirere til kollektive opgør med voldelige samfundsstrukturer.

Problemformulering:

Hvilken rolle spiller individuelle symbolske handlinger i kampen for bæredygtig omstilling?

Bæredygtig omstilling:

Når vi i dette projekt undersøger samfundskritik og skadelige strukturer, i forhold til aktivisme og symbolske handlinger, vil vi bruge begrebet bæredygtig omstilling som intentionen bag Thoreau og Hejlskovs symbolske handlinger. Bæredygtig omstilling definerer vi ikke blot som en grøn og miljøvenlig omstilling, der nok ellers er den mest almindelige diskurs. Bæredygtig omstilling er også et mere fundamentalt fokus på økonomisk og social lighed og psykologisk velvære. Dette forstår vi i kontrast til de brede nutidige samfundsstrukturer, hvor forbrugerisme, økonomisk vækst og ulighed er i centrum, på bekostning af såvel materielle ressourcer, som arbejdskraft og individuel velfærd. Denne forståelse bygger vi blandt andet på den samfundskritik, der kommer til udtryk i Henry D. Thoreaus *Walden* og Andrea Hejlskovs *Og Den Store Flugt*.

Dimensionsforankring:

Subjektivitet og læring:

Vores projekt er forankret i subjektivitet og læring, idet vi stiller spørgsmål vedrørende sammenhængen mellem subjekt og de rammer i samfundet, som subjektet er underlagt. I vores problemformulering spørger vi til, hvorvidt subjektet kan påvirke samfundet. Altså er projektets problemstilling grundlæggende indenfor subjektivitet og lærings genstandsfelt.

Vi vil undersøge forholdet mellem subjekt og samfund gennem den symbolske handling ved at analysere værker af Henry D. Thoreau og Andrea Hejlskov, som begge ønsker at udfordre de eksisterende samfundsstrukturer for at skabe en dialog om bæredygtig omstilling.

Derudover benytter vi bl.a. teoretikerne Anthony Giddens og Slavoj Žižek, som begge beskæftiger sig med subjektet i samfundet. Giddens strukturteori giver en grundlæggende forståelse af, at subjektet på én gang er underlagt og reproducerer, samfundets strukturer. Subjektet er samtidigt reflektivt, hvilket vil sige, at subjektet kan forvente konsekvens af sine handlinger og dermed er i stand til at handle baseret på intention. Så selvom et subjekt er underlagt samfundets strukturer, kan det potentielt også ændre det.

Žižek bruger metaforen vold til at beskrive samfundets strukturer, og fremlægger dermed en normativ teori, hvori det forstås at strukturerne undertrykker subjektet. På den måde fremstår den symbolske handling som et vigtigt redskab til intentionelt at gøre op med samfundets strukturer.

Videnskab og filosofi:

Projektets problemstilling er desuden indenfor videnskab og filosofis genstandsfelt, idet vi beskæftiger os med et politisk filosofisk spørgsmål. Det kommer til udtryk, når vi undersøger Thoreau og Hejlskovs diskurs om samfundets grundlæggende uretfærdige strukturer. Vi ser desuden på, hvordan Thoreau og Hejlskov rent filosofisk fremlægger en alternativ samfundsform, som de argumenterer for er mere bæredygtig.

Vi bruger desuden Ricoeurs teori om, hvordan sproget er udtryk for en diskurs. Diskurs skal her forstås som en bestemt erkendelse af verden. Ricoeurs teori udfolder, hvordan mennesket forholder sig til virkelighed, og hvordan det kommer til udtryk gennem sproget. Når vi benytter Ricoeurs teori, arbejder vi altså erkendelsesteoretisk.

Teori og metode:

I det følgende afsnit vil vi redegøre og forklare projektets teori og metode. Løbende vil det blive beskrevet, hvordan teorierne forholder sig til besvarelsen af vores problemstilling. Vi har altså valgt at skrive teori og metode sammen. Vi vil præsentere en definition af symbolske handlinger, samt teorier af Anthony Giddens' strukturationsteori, Slavoj Žižeks voldsformer og Paul Ricoeurs teori om sprogets potentiale. Vi vil desuden beskrive, hvordan en individuel handling kan påvirke til en kollektiv løsning, hvilket vi ligeledes vil bruge, når vi laver vores analyse. Til sidst vil vi præsentere vores videnskabsteoretiske overvejelser.

Symbolsk handling og civil ulydighed:

Da vi ønsker at undersøge potentialet i Thoreau og Hejlskovs kamp for bæredygtig omstilling, vil vi i det følgende gennemgå den civile ulydigheds begrebshistorie og definere symbolske handlinger. Det gør vi for at udfolde begrebet om symbolske handlinger og samtidigt kan vi undersøge, hvordan sådanne handlinger historisk set har haft indflydelse på ændringer af samfundsstrukturer.

I Toni Liversages *Fra Gandhi til Greenham Common: Om Civil Ulydighed og Ikke-vold* (2017)² bliver der lagt vægt på, at civil ulydighed er symbolsk forstået på den måde, at det ikke beror på en illusion om, at handlingerne egentlig vil løse den grundlæggende problemstilling. I stedet sætter det fokus på en uretfærdighed, som individet oplever og samtidig prøver at fremme alternative samfundsstrukturer.

Henry D. Thoreau bliver ofte nævnt som grundlæggeren af begrebet civil ulydighed. I Thoreaus essay *On the Duty of Civil Disobedience* fra 1849 finder man grundtanken om civil ulydighed, som enhver borgers pligt til at følge sin egen moralske overbevisning på trods af de normer og værdier, der eksisterer i samfundet. Dermed har man pligt til at udfordre samfundsstrukturerne for at gøre opmærksom på de moralske problematikker, som man mener, at de indebærer, også selv om det betyder at man bryder loven. Civil ulydighed - og den symbolske handling - kan altså blive brugt, når udøveren mener, at den demokratiske proces er utilstrækkelig³. Thoreau påpeger, at civil ulydighed er at modsætte sig en stat på trods af de konsekvenser, det vil have for én⁴⁵. Den civile ulydighed ligger netop i ikke at anerkende systemet.

Intentionen bag den symbolske handling er i denne sammenhæng at fremme en dialog, som skal give mindretallet en stemme. Denne forståelse af en symbolsk handling er blevet brugt senere i protestbevægelser af minoritetsgrupper. Dermed opfordrer den symbolske handling til en dialog, hvor mindretallet udfordrer de gængse samfundsstrukturer.

Liversage påpeger, at betydningsfulde historiske personer - som Gandhi og Martin Luther King Jr. - var inspireret af Thoreaus begreb om civil ulydighed. Desuden kan der trækkes historiske paralleller til protestbevægelsen mod Vietnamkrigen og miljøaktivisterne i 70'erne. Når Liversage nævner Martin Luther King Jr., refererer hun til aktionen i 1955 hvor Rosa Parks satte sig forrest i en bus, hvor det ellers kun var hvide, som måtte sidde. Parks' intention var at sætte fokus på de uretfærdigheder, de sorte blev stillet overfor i hverdagen, og derfor anerkendte hun ikke de love, der behandlede sorte som underlegne.

Vi kan altså se, at der har været flere eksempler på begivenheder, som vi opfatter som symbolske handlinger, der - på den ene eller anden måde - påvirkede de gældende samfundsstrukturer. Racediskrimination i USA er (til dels) kommet til livs, i hvert fald i stor grad juridisk, og den engelske kolonisering af Indien er ophørt.

² Liversage 2017

³ Thoreau 2008: s. 451

⁴ Thoreau 2008 s. 457

⁵ Dette giver også udtryk for Thoreaus, til tider, privilegerede udgangspunkt for sine teorier, hvilket vi vil komme ind på i en analyse af Thoreaus *Walden*.

Dette viser i praksis, hvordan symbolske handlinger har haft en indflydelse på historiens gang, hvor individuelle handlinger gennem dialog har affødt kollektive forandringer og herunder nye samfundsstrukturer.

Dermed er symbolske handlinger stadig aktuelle i dag, som en udfordring af de samfundsstrukturer aktøren er uenig med. Det kan f.eks. være Cataloniens ulovlige afstemning vedrørende selvstændighed fra Spanien eller kampen for at modarbejde forbrugerisme og den globale opvarmning.

For at undersøge hvordan den symbolske handling fungerer vil vi analyserer Henry D. Thoreaus *Walden* og Andrea Hejlskovs *Og Den Store Flugt*. Hejlskov er et nutidigt eksempel på en samfundskritiker, der - ligesom Thoreau i *Walden* - gør op med det vestlige samfunds strukturer ved at leve afskåret fra civilisationen. Dertil kan vi spørge os selv, om den symbolske handling har potentiale til at hjælpe på at nedbryde eksisterende samfundsstrukturer.

Vi forstår altså den symbolske handling som et virkemiddel, der potentielt kan ændre samfundsstrukturer, man er uenig i. Det symbolske ligger som sagt i, at man er klar over, at den konkrete handling ikke direkte vil ændre samfundsstrukturerne, men at man har en intention om at inspirere til en ny forståelse af samfundet. Heri ligger der, at vi mener, at den symbolske handling kan udkaste nye forståelser af verden - nye strukturer. For at uddybe dette vil vi senere inddrage Paul Ricoeurs teorier om fiktion.

Handlingshermeneutik:

Vi vil i vores opgave gøre brug af handlingshermeneutikken, som beskæftiger sig med og interesserer sig for aktørens kommunikative intention⁶. Vi vil med handlingshermeneutikken undersøge, i hvilken kontekst handlingen sker, og hvad aktørens intentioner med handlingen er. Aktørerne er i vores tilfælde Henry D. Thoreau og Andrea Hejlskov. I denne sammenhæng vil vi først undersøge konteksten for bedre at kunne forstå, hvad deres intention har været for at skrive deres bøger og de bagvedliggende handlinger. Ligeledes ligger der en skjult intention, når individer udfører symbolske handlinger. Intentionen bag at flytte ud i den svenske skov, som Hejlskov beskriver i *Og Den Store Flugt*, er ikke alene at skabe bæredygtig omstilling, men for at forstå meningen bag denne handling, bliver vi nødt til at forstå i hvilken kontekst handlingen bliver udført. Det er altså dette "skjulte" budskab, som vi med handlingshermeneutikken arbejder med og vil have frem i lyset.

Der kan også ligge en handling i at skrive en tekst, hvor formidlingen af ens intention sker gennem andre udtryksformer, end vi normalt tænker som en handling, som er en fysisk aktiv handling. Det er gennem deres diskurs, at vi læser og forstår Thoreau og Hejlskovs handlinger. De

⁶ Gilje 2017: s. 142

ønsker begge at gøre op med og sætte fokus på de samfundsstrukturer, som de kritiserer i deres værker. Det er bl.a. intentionen bag deres handling, som både Thoreau og Hejlskov har haft, som vi vil analysere os frem til i denne opgave⁷.

Anthony Giddens: Strukturationsteorien

*Anthony Giddens (f. 1938) er en britisk sociolog, der i bogen *The Constitution of Society*⁸ fra 1984, fremlægger sin strukturationsteori. Denne vil vi inddrage for at forstå forholdet mellem subjektet og samfundsstrukturerne.*

Når vi bruger Giddens strukturationsteori er det med henblik på at vise, hvordan borgerne i et samfund hele tiden gennem deres sociale liv reproducerer de strukturer, som de forstår verden gennem. Strukturationsteorien beskriver, hvordan borgerne i et samfund og samfundets strukturer indgår i en dualitet. Herved forstås det, at borgerne, når de handler, både er underlagt nogle strukturer, der har indflydelse på hvordan disse handlinger forstås af aktøren selv og af resten af samfundet, og samtidig er borgernes handlinger med til at producere og reproducere disse strukturer⁹.

Når vi med Slavoj Žižek anser strukturerne som voldsformer, bliver det desuden væsentligt at undersøge, hvordan disse kan udfordres. Med vores fokus på den symbolske handling, vil vi særligt beskæftige os med meningsstrukturer (oversat fra Giddens' *significationstructures*), og hvordan man, ifølge Paul Ricoeur, kan ændre disse. For at kunne dette må vi først forklare, hvordan vi med Giddens forstår, at borgerne i et samfund på en og samme tid er underlagt og har indflydelse på de strukturer, der er i samfundet. Derfor vil vi besvare følgende spørgsmål: 1) Hvordan skal vi forstå subjektet som en social aktør, altså en der handler i forhold til andre, og hvordan skal vi forstå dennes handling som intentionel? 2) Hvordan skal vi forstå strukturer, og hvordan forholder de sig til aktøren? 3) Hvad forstås ved meningsstrukturer, og hvordan hænger de sammen med samfundet i praksis?

⁷ Gilje 2017: s. 140-144

⁸ Giddens 2013

⁹ Giddens 2013: s. 25

Subjektet som social aktør:

For det første må det forstås, at borgerne i et samfund altid indgår i en social sammenhæng dvs., at det altid indgår i et fællesskab, hvor de må forholde sig til andre medlemmer af fællesskabet. Derfor anser vi subjekterne som sociale aktører, når de handler, fordi denne handling sker i forhold til andre i fællesskabet: samfundet. Det er igennem den sociale handling, at borgeren udtrykker sig som social aktør¹⁰. Når denne handling er social, skyldes det, at handlingens konsekvenser udspiller sig på tværs af tid og rum. Handlingen er altså ikke isoleret fra resten af verden, men har indflydelse i verden og dermed også på andre aktører¹¹.

En anden vigtig pointe, som er grundlæggende for strukturationsteorien, er, at den sociale aktør er reflektiv. Dette begreb beskriver, hvordan aktøren forstår, at sociale handlinger konstant finder sted i en kontinuerlig strøm. Igennem den kontinuerlige observation af handlinger og de konsekvenser handlingerne får, forstår aktøren desuden at visse handlinger har særlige konsekvenser. Denne proces kaldes af Giddens *monitoring* og *rationalization*¹², og vil fremover blive benævnt som 'observation' og 'rationalisering'. Når aktøren forstår, at visse handlinger kan have særlige konsekvenser, betyder det, at aktøren kan have bestemte intentioner, dvs. forvente særlige konsekvenser ved en handling. Refleksivitet beskriver altså en kontinuerlig observation af handlinger og konsekvenser og en efterfølgende rationalisering, hvormed aktører altid handler intentionelt. Derudover beskriver begrebet om refleksivitet også, at aktøren er klar over, at andre aktører har samme refleksivitet, og dermed forventer man også, at andre aktører handler intentionelt¹³. Det skal dog gøres klart, at intentionen bag en handling ikke er ensbetydende med konsekvenserne ved handlingen, men blot de konsekvenser man forventer, en handling vil have. En handling kan dertil have konsekvenser som aktøren ikke forventer.

Når refleksivitet for os er væsentligt i sammenhæng med strukturationsteorien, er det fordi, den måde aktøren forstår sociale handlinger, hele tiden reproduceres og potentielt ændres. At disse hele tiden reproduceres og derfor potentielt ændres, skyldes, at de sociale handlinger, som vi har set, hele tiden finder sted i en kontinuerlig strøm, og dermed gælder det samme også for forståelsen af konsekvenserne. Giddens forklarer dette med figuren:

¹⁰ Giddens 2013: s. 2

¹¹ Giddens 2013: s. 4

¹² Giddens 2013: s. 5

¹³ Giddens 2013: s. 3

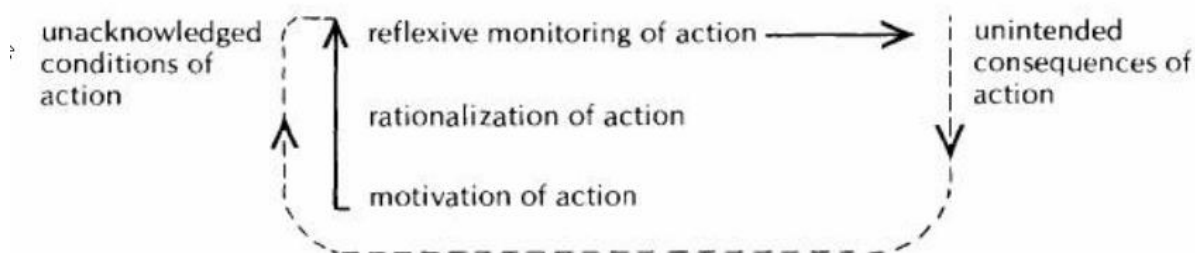

Figure 1

14

Den måde aktøren forstår sociale handlinger på, er altså et udtryk for en mere overordnet forståelsesramme, som Giddens betegner som strukturer. Dette leder os til det andet spørgsmål:

Hvad er strukturer?

Ved strukturer forstår vi - med strukturationsteorien - et regelsæt eller en ramme for, hvordan sociale handlinger forstås. Strukturer er ikke faste, absolutte størrelser, men kan ændres (se ovenfor). Alt efter hvilken social handling en aktør udfører, vil der være forskellige strukturer, inden for hvilken denne sociale handling må forstås. Samtidig udfører aktøren den sociale handling med den (mere eller mindre bevidste/umiddelbare) erkendelse, at han selv og andre aktører forstår handlingen på en bestemt måde, og dermed reproduceres strukturen gennem handlingen. Denne gensidige afhængighed, eller dualitet som Giddens kalder det, beskrives med begrebet strukturation.

Strukturer kan være mere eller mindre eksplicit formuleret. Det betyder, at nogle forståelser af en handling - forståelser som normer, værdier, traditioner og vaner - er dybt indlejret i det fællesskab, handlingen indgår i, og handlingen forstås uden umiddelbar refleksion. Andre strukturer er eksplicit formuleret - så som love og spilleregler - og dermed er de også kodede af sproget, dvs. strukturerne er fortolket gennem sproget, når de sprogliggøres. Det, at sprogliggørelsen er en fortolkning, bygger på det grundlag, at sprog er underlagt og udtryk for en mere overordnet form for struktur¹⁵, hvad vi fremover vil kalde meningsstrukturer. Dette leder os videre til det sidste spørgsmål:

Hvad er meningsstrukturer?

Sproget, og dermed meningsstrukturerne, er hele tiden til stede i hverdagen, når man bruger sproget til at kode og kommunikere oplevelser af verden. Vi kan derfor sige, at sproget har en intensiv indflydelse på aktørernes hverdagsliv¹⁶. Meningsstrukturer er ikke sproget selv, men

¹⁴ Giddens 2013: s. 5

¹⁵ Giddens 2013: s. 22-23

¹⁶ Giddens 2013: s. 22

beskriver snarere den måde, hvor aktører tillægger en social handling betydning. Dette sker i kraft af den reflektive erkendelse af, at sociale aktører har en intention med deres handlinger. Denne intention kommunikerer gennem handlingen, som tillægges den betydning, at aktøren har en intention - et ønske om - at handlingen skal have en given konsekvens. Desuden har aktøren en ansvarlighed (oversat fra *accountability*¹⁷) for sine handlinger. Heri forstås det, at aktøren mere eller mindre bevidst vil kunne redegøre for, hvordan handlingen retfærdiggøres. Intentionalitet, forstået som den mening der tillægges handling, og normativitet, forstået som en retfærdiggørelse af handlingen, hænger altså uløseligt sammen¹⁸. Hermed er meningsstrukturer ikke blot fortolkning af sproget, dvs. hvilken betydning man kan udlede af sproget gennem nogle intersubjektive sprognormer. Meningsstrukturer er en fortolkning af handlinger, både fysiske handlinger og sproghandlinger¹⁹, der tillægger handlinger en betydning af intentionalitet og normativitet. Dette sker helt umiddelbart i kraft af aktørens refleksivitet.

Når vi har et særligt fokus på meningsstrukturer, skyldes det, at det er med til at belyse, hvordan den symbolske handling virker. Det er vores hypotese, at Thoreau og Hejlskov ikke blot ønsker at melde sig ud af det samfund for at leve afsondret for civilisationen, men at de ønsker at pointere, hvorfor de gør det. Denne handling må forstås med en intention om at udfordre det vestlige forbrugersamfund og det, at de skriver en bog om deres oplevelser ved at flytte ud i skoven, vidner om et ønske om at udbrede deres forståelse af mulighederne ved et alternativ til det vestlige samfund. Vi må altså tolke de meningsstrukturer, som Thoreau og Hejlskov reproducerer gennem deres sociale handlinger at melde sig ud af det vestlige samfund og udgive en bog om det. Samtidig må vi - i kraft af strukturationens dualitet - se hvordan disse meningsstrukturer giver Thoreau og Hejlskovs handlinger betydning af intentionalitet og normativitet.

Derudover er det brugbart at beskæftige os med strukturationsteorien for besvarelsen af vores problemformulering, da Giddens påpeger, at meningsstrukturer ikke i praksis eksisterer isoleret, men indgår i et samspil med andre strukturer. Dette viser han med eksemplet 'ideologi':

"We can see from the case of ideology that structures of signification are separable only analytically either from domination (red, magtstrukturer) and from legitimation (red, retfærdiggørelsesstrukturer)"²⁰

¹⁷ Giddens 2013: s. 30

¹⁸ Giddens 2013: s. 29-31

¹⁹ Senft 2014: s. 12-19, se evt. afsnittet om sproghandlinger

²⁰ Giddens 2013: s. 33

Hvilke meningsstrukturer aktører indgår i, hænger altså i praksis uløseligt sammen med hvilke magtstrukturer, dvs. forståelsen af hierarkiske forhold og omfordelingen af økonomiske goder, og retfærdiggørelsesstrukturer, dvs. forståelsen af normative vurderinger af det gode liv og i vores tilfælde det retfærdige samfund, de indgår i.

Slavoj Žižek: Voldsformer i samfundet

Slavoj Žižek (f. 1949) er en slovensk sociolog, filosof og kulturkritiker hvis bog Violence: Six Sideways Reflections fra 2008 vi inddrager, i det han deri påpeger skadelige strukturer og voldsformer i det moderne samfund, som er tanken og motivationen bag symbolske handlinger.

For at forstå hvorfor Andrea Hejlskov og Henry D. Thoreau mener, at den symbolske handling kan være nødvendig, har vi valgt at inddrage Žižek, der gennem hans forståelse af samfundet - som grundlæggende voldeligt - hjælper os med at forstå, hvilke strukturer, udøverne af symbolske handlinger mener, virker undertrykkende for individet. I sin bog *Violence: Six Sideways Reflections*, formulerer Žižek to typer af vold: den subjektive og den objektive.

Den subjektive vold er den umiddelbare vold, som alle allerede forstår som vold, altså kriminelle handlinger. Žižek argumenterer for, at der omkring den subjektive vold ligger en ramme, som er medvirkende til, at den subjektive vold udøves, nemlig den objektive. Objektiv vold deler Žižek yderligere op i to, den symbolske og den systemiske vold. Den symbolske vold manifesterer sig gennem sprog, og reproducerer på den måde sociale normer. Den systemiske vold opstår som følge af, at alle politiske og økonomiske processer er sat i fast system.²¹ Vi argumenterer for, at Žižeks begreb om symbolsk vold analytisk dækker over meningsstrukturer og legitimeringsstrukturer, og begrebet om systematisk vold dækker over magtstrukturer.

På den måde argumenterer Žižek for, at der ikke kun findes den åbenbare gængse vold, men at hele samfundet i sin grundlæggende form er voldeligt. Udover at få en forståelse for hvordan samfundet i sin grundstruktur er voldeligt, bruger vi Žižek til at forstå, hvilken vold og undertrykkelse i samfundet Hejlskov og Thoreau kritiserer. I vores analyse beskæftiger vi os altså med, at den kritik, der kommer til udtryk i Hejlskovs og Thoreaus symbolske handlinger, er en kritik af den objektive vold, som Žižek beskriver.

Žižeks beskrivelse af samfundets strukturer som voldelige er en ny diskurs. Han forsøger at skabe en ny forståelse af samfundets strukturer ved at bruge ordet vold. Vold forstås i forvejen som noget negativt og uretfærdigt, og virker på den måde som en metafor, der åbner for en ny diskurs omkring samfundets strukturer. Ved at bruge et ord, som er meget konkret i folks bevidsthed, bliver

²¹ Žižek 2008: s. 15-20

et ellers diffust begreb mere håndgribeligt. Derudover vil brugen af en negativ metafor som vold forsøge at medvirke til, at forståelsen af samfundsstrukturer vil blive negativ. Normalt opfattes samfundet som en struktur, der prøver at mindske udøvelsen af vold mest muligt, og derfor virker Žižeks metafor omvæltende på den gængse forståelse.

Dertil påpeger Žižek, at den objektive vold i samfundet reproduceres ved, at borgerne er underlagt de normer og værdier i samfundet, der udtrykker den objektive vold og skaber samfundsproblemer. Dette minder om Anthony Giddens' forståelse af strukturation, men Žižeks forståelse indeholder en normativ opfattelse af strukturerne. Dermed går den objektive vold bag om ryggen på borgerne. Vi vil altså med Žižek vise at det er Thoreau og Hejlskovs intention med deres symbolske handling at synliggøre den objektive vold for at opfordre til opgør med reproduktionen af de problematiske samfundsstrukturer.

Vi vil bruge Žižek til at forstå Thoreau og Hejlskovs argumenter for, at det ikke er nok at være uenig, stemme og diskutere, fordi man altid vil være en del af den struktur og derfor også reproducerer den. Vi vil i vores empiri undersøge, hvad det er for en type vold, Thoreau og Hejlskov påpeger.

Paul Ricoeur: Sproget og fiktionens potentiale

Jean Paul Gustave Ricoeur (1913-2005) var en fransk filosof med fokus på hermeneutik og sprog. Vi inddrager hans teorier om fiktion og dets potentiale til at formidle ideologier og verdensforståelser til læseren, med henblik at undersøge hvordan sproghandlinger kan udfordre samfundsstrukturer.

For at behandle de intentioner, der ligger bag *Walden* og *Og Den Store Flugt*, samt symbolske handlinger, vil vi gøre brug af Ricoeurs teori om, hvordan fiktion kan ændre vores forståelse af virkeligheden. Professor emeritus ved universitetet i Toronto Mario J. Valdés udfolder i bogen *A Ricoeur Reader - Reflection and Imagination*²² Ricoeurs teori og påpeger i kapitlet *The Function of Fiction in Shaping Reality*, at når fiktionstekster kan ses som handlinger, er det i den forståelse, at fiktionen kan skabe nye erkendelser af virkeligheden. Vi vil i det følgende præcisere, hvad vi med Ricoeur forstår som fiktion, og hvordan dette begreb indeholder tekster som *Walden* og *Og Den Store Flugt*, samt på sin vis også civile ulydige handlinger. Derefter vil vi præsentere Ricoeurs teori om, hvordan fiktionen kan skabe nye erkendelser med henblik på, hvordan vi med denne teori vil beskæftige os med teksterne og symbolske handlinger.

En vigtig pointe vi henter fra Ricoeur er, at fiktioner ikke blot skal forstås som æstetiske udfoldelser eller kognitive forståelser:

²² Valdés 1991

“ (...) I want to draw attention to this potential expansion of the present topic (fiktion, red.), which is not necessarily bound to aesthetics. It is not even bound to cognition, to the extent that fictions also 'remake' human action or praxis as the practical fictions which are called ideologies and Utopias.”²³

Fiktion er altså også praktiske fiktioner som ideologier og utopier. Det vil sige ønsker om, hvordan vores virkelighed og samfund bør ser ud, og hvordan man nærmer sig dette ønske. Det er *praktiske* fiktioner i den forstand, at de har indflydelse på hvordan mennesket handler. Vi kan hermed se, at de intentioner, de ideologier, der ligger til grund for *Walden* og *Og Den Store Flugt* samt symbolske handlinger, kan opfattes som praktiske fiktioner. Fiktioner skal her ikke forstås som tekster, der ikke er funderet i den faktuelle verden. Det skal snarere ses som en forestillet verden, og denne forestilling er ikke afskåret fra den virkelige verden, men tager derimod udgangspunkt i den virkelige verden. Dog er det netop en forestilling, og dermed har fiktionen mulighed for at nytænke den virkelige verden. Forestillingen har altså en mulighed for at komme til udtryk i den virkelige verden. Fiktioner udkaster *mulige* verdener.

Når civile ulydige handlinger også forstås som praktiske fiktioner i denne sammenhæng, er det, fordi aktøren symbolsk udtrykker en normativ forståelse af, hvordan samfundet burde indrettes, altså en ideologi (se afsnittet om symbolsk handling). Dermed kan vi med handlingshermeneutikken og strukturationsteorien undersøge hvilke intentioner, der ligger til grund for handlingerne, og med Ricoeur anse disse som fiktioner, der kan ændre vores opfattelse af verden. Men hvordan kan de ændre vores opfattelse?

For at kunne svare på dette spørgsmål må vi først skelne mellem fiktioner og repræsentationer. Repræsentationer forstås som tegn eller udtryk, der refererer til noget i den sanselige verden. Hvad der refereres til er ikke nødvendigvis til stede, når man refererer til dem, de er så og sige *in absentia*, men eksisterer stadig, de er så og sige *praesentia*²⁴. Fiktioner refererer derimod ikke til noget i den virkelige verden. Fiktioner refererer netop til noget, der *ikke* findes. Forskellen ligger altså i ontologien, eller givetheden som Ricoeur kalder det. Repræsentationer refererer til en materialistisk ontologi, hvor fiktioner refererer til en idealistisk. At fiktion refererer til noget, der ikke eksisterer betyder, at de ikke refererer reproducerende, men producerende. Dermed kan fiktionen udvide vores opfattelse af virkeligheden²⁵. Men hvordan sker denne udvidelse af opfattelse?

²³ Valdes 1991: s. 117

²⁴ Valdes 1991: s. 118

²⁵ Valdes 1991: s. 120-121

Ricoeur indfører her en metafor-teoretisk tilgang til fiktionen. Her må det forstås, at metaforer ikke blot omhandler sammensmeltningen af semantiske felter fra navneord, som f.eks. tøsedreng, men at metaforer dækker over, hvordan diskursive erkendelser beskrives med en henvisning til allerede kendte eller umiddelbart let forståelige erkendelser. Dette vil blive præciseret, når vi forklarer, hvordan vi vil beskæftige os med *Walden* samt *Og Den Store Flugt* i forhold til denne teori. Her vil vi blot forklare Ricoeurs teori, om hvordan metaforer kan skabe ny erkendelse og hvordan dette hænger sammen med hans udvidede forståelse af fiktion. I denne teori må det forstås, at sprogliggørelsen af fiktionen benytter sig af metaforer, og at metaforer kan forstås som *prædikativ assimilation*. Assimilation betyder i denne forstand, at der er nogle semantiske ligheder i to semantiske felter, og prædikativet sætter lighedstegn mellem disse felter: "X er som Y"²⁶. Dette er den mest umiddelbare form for metaforer, hvor det eksplicit vises, at man må forstå en lighed mellem to felter. I andre former for metaforer udelader man mellemløbet, prædikativet: "er som". Det må underforstås, at der er lighed.

Den metaforiske forståelse af fiktioner bygger på forskel, *X er ikke Y*, men påpeger lighed, *X er som Y*. Altså viser forskellen, at der ikke umiddelbart er lighed mellem de semantiske felter, men alligevel påpeger assimilationen, at der er en lighed. Det forklarer, hvordan fiktionen, som vi har set, er grundlagt i den virkelige verden, men samtidig er en nytænkning af denne. X er en forestilling om en verden, der *er som* den virkelige verden, Y. Alligevel *er X ikke Y*, det er en nytænkning af Y. Denne funktion ved fiktionens metaforiske sprogliggørelse betegner Ricoeur med begrebet suspension²⁷, hvad vi fremover vil kalde fremmedgørelse.

Her er det, at Ricoeurs teori bliver en hermeneutik. Den opfattelse, der kommer til udtryk i den metaforiske sprogliggørelse af fiktionen, kan ikke umiddelbart forstås. Dermed må fortolkeren nedbryde sine forudgående forståelser af den virkelige verden for at kunne afkode, hvordan denne lighed, på trods af forskellen, skal forstås. Her fremtræder den mulige verden, der ligger i den metaforiske sprogliggørelse af fiktionen. Fiktionen er altså et rum for afprøvelse af de muligheder og begrænsninger, der ligger inden for den mulige verden, som fiktionen udkaster, og det er fortolkerens opgave at afkode hvilken mulig verden, der kommer til udtryk gennem den metaforiske fremstilling²⁸. Dette medfører, at der kan blive tolket forskelligt på tekster. Det betyder altså, at vi ikke kan forvente en bestemt fortolkning af et værk, men teksten har dog stadig mulighed for at påvirke læserens fortolkning mod en bestemt diskurs, da den kommer til udtryk med reference til en anden umiddelbart genkendelig verdensopfattelse.

²⁶ Valdes 1991: s. 125 (oversat)

²⁷ Ricoeur 1979 : s. 53-54

²⁸ Valdes 1991: s. 123-128

Sproghandlinger:

I forhold til Thoreau og Hejlskovs symbolske handlinger, må vi - når vi arbejder med Ricoeurs teori om sproget - forstå sproget som en handling. Til det vil vi bruge sprogfilosoffen John Austins teori om sproghandlinger²⁹. Dernæst vil vi koble det sammen med handlingshermeneutikken og strukturationsteoriens forståelse af intentionelle handlinger og Ricoeurs forståelse af sproget som diskurs - og i forlængelse af det - fiktionens mulighed for at skabe nye diskurser.

Austin forstår sproget som performativt. Det betyder, at han mener, at sprog ikke bare er et system, der er lukket om sig selv. Derimod må det forstås, at man, når man bruger sproget, 1) siger noget meningsfuldt, som 2) man forpligter sig selv på og at 3) det har en virkning på omverdenen. Disse tre funktioner benævner Austin som henholdsvis, lokution, illokution og perlokution og siger, at de indgår i alle sproghandlinger³⁰. Særlig vigtig for vores besvarelse af vores problemformulering er illokution og perlokution.

Illokution beskriver inden for sproghandlingsteorien, hvordan sproghandlinger kan forstås med en bestemt intention fra afsenderen. Dermed kan vi beskrive sproghandlinger indenfor handlingshermeneutikken samt Giddens strukturationsteori.

Derudover er perlokution vigtig, når vi med Ricoeur beskæftiger os med, hvordan en modtager fortolker sproget. Perlokution beskriver inden for sproghandlingsteorien, hvordan sproget har indflydelse på modtageren. Når vi bruger Ricoeurs teori om fiktionens potentiale for at skabe erkendelse hos en modtager, kan vi altså forstå det som sprogets perlokutionære funktion.

Den måde, hvorpå sproget kan påvirke en modtagers erkendelse af verden, udfolder Ricoeur, når han i sin fortolkningsteori beskriver, at sproget er udtryk for en diskurs - altså en bestemt måde at opfatte verden på. Som vi har set har sprogliggørelsen af fiktioner gennem metaforer mulighed for at sprænge rammerne for den umiddelbare diskurs og dermed skabe en ny diskurs hos modtageren (se afsnittet om Paul Ricoeur: Sproget og fiktionens potentiale).

Med Austin og Ricoeur forstår vi altså, hvordan tekster som Thoreaus *Walden* og Hejlskovs *Og Den Store Flugt* kan anses som symbolske handlinger, der har mulighed for at udfordre samfundsstrukturer. De er netop sprogliggjorte fiktioner, der som sproghandlinger kan have en virkning på verden: at ændre diskursen om samfundets strukturer hos en modtager.

Derudover gør forståelsen af Thoreau og Hejlskovs symbolske handlinger som sproghandlinger også, at de kan forstås i forhold til handlingshermeneutikken og strukturationsteorien. Ifølge Giddens kan subjektet anses som social aktør. Når vi forstår sprog som handlinger, er sproget, ifølge strukturationsteorien, på en og samme tid underlagt, men har også

²⁹ Senft 2014: s. 12-19

³⁰ Senft 2014: s. 16-18

indflydelse på samfundsstrukturerne. Da subjektet er refleksivt kan det forstå Thoreau og Hejlskovs symbolske handlinger som sproghandlinger, der udtrykker en intention om at udfordre og ændre samfundsstrukturerne. Den nye diskurs, som sprogliggørelsen af fiktionen udtrykker, kan altså også anses som en ny meningsstruktur.

Individuel handling vs. kollektiv løsning:

Når vi beskæftiger os med den symbolske handling, er det i denne sammenhæng et væsentligt spørgsmål, hvorvidt en individuel handling kan have indflydelse på en kollektiv løsning af de problemstillinger, som den symbolske handling påpeger. Kan det gøre en forskel for samfundet, at enkeltpersoner trodser samfundets normer og idealer og for at gøre sig fri af dets objektive vold? Kan en individuel handling have indflydelse på en kollektiv løsning og vil det samtidig være en løsning, der er bedre samfundet?

Ved den kollektive løsning forstås det, at et flertal i samfundet forstår de problemstillinger, som påpeges af den individuelle handling, hvilket på sigt vil føre til en løsning på problemet. Alt efter hvilken art problemstillingen er af, vil denne løsning være af forskellig karakter. Det kan bl.a. være en ny lovgivning inden for juridiske problemstillinger, en demokratisk afstemning inden for større politiske problemstillinger eller en ændring af en kulturel opfattelse af et specifikt fænomen inden for en kulturel problemstilling.

Vi vil kigge på, hvordan symbolske handlinger kan påvirke og inspirere til kollektive opgør med samfundets objektive vold. Historien viser, at det kan lade sig gøre, som vi tidligere har nævnt med eksemplet af Rosa Parks, hvor der er sket en kollektiv forandring på baggrund af en symbolsk handling foretaget af individuelle personer.

Hvis vi accepterer Ricoeurs teori om, at fiktion kan ændre vores forståelse af virkeligheden, må vi også acceptere tesen om, at en enkelt symbolsk handling, som Thoreau og Hejlskov foretager sig ved at skrive deres bøger, kan påvirke kollektivet i en retning, der er i forfatterens intention. Der kan altså med fiktionen opstå dialog en ny ideologi og en ny erkendelse af samfundet.

Giddens beskriver, at subjektet er refleksivt, dvs. at det reflekterer over omgivelsernes handlinger. Samtidig påpeger han, at aktøren er bevidst om, at andre aktører også er refleksive og dermed tillægger aktørens handlinger en bestemt intention. Når forfattere som Hejlskov og Thoreau er bevidste om dette og samtidig har en forståelse af, at deres handlinger kan have konsekvenser, forstår vi altså deres handlinger som symbolske. Når de er bevidste om, at deres handlinger har betydning, har de også en bagvedliggende intention om, at deres handling vil have konsekvenser for kollektivet. Giddens mener samtidig, at idet subjektet er refleksivt, sker der en reproduktion af både eksisterende og opstillede strukturer. Subjektet forstår de handlinger, som fiktionen er med til at

producere på en bestemt måde, og dermed kan den individuelle symbolske handling påvirke til en kollektiv løsning. Som beskrevet tidligere spiller diskursen - herunder sproget - en rolle i forståelsen af en given handling, hvor der i handlingen er tillagt en intention, som indeholder et ønske om at ændre eksisterende strukturer. Det er tilfældet med Hejlskov og Thoreau, som bruger diskursen til at komme med et budskab, da der i diskursen eksisterer koder af forståelsen af verden.

Når vi undersøger hvordan en individuel handling kan påvirke en kollektiv løsning, trækker vi på Ricoeurs begreb om praktisk fiktion. Det gør vi, da både Hejlskov og Thoreau gennem deres værker skildrer en virkelighed og en ideologi, som de ønsker sig i samfundet. Fiktionen kan netop opstille en mulig ny verden, som skal få individet til at reflektere over forfatterens budskaber og intentioner, og som dermed skal få læseren til at handle.

Projektets videnskabsteoretiske udgangspunkt:

Før vi begynder på vores analyse af Thoreau og Hejlskovs symbolske handlinger, vil vi redegøre for, på hvilke videnskabsteoretiske grundlag vi anskuer analysen. For det første er Anthony Giddens' strukturationsteori en ontologisk antagelse. Giddens projekt med strukturationsteorien var som sådan at samtænke et strukturalistisk og et hermeneutisk syn på individets forhold til samfundet: "One of my principal ambitions in the formulation of structuration theory is to put an end to each of these empire-building endeavours. The basic domain of study of the social sciences, according to the theory of structuration, is neither the experience of the individual actor, nor the existence of any form of societal totality, but social practices ordered across space and time."³¹

Med strukturationsteorien forstår vi mennesket som en social aktør, hvis handlinger både er underlagt og har indflydelse på de strukturer, hvormed det forstår verden. Det er altså vores ontologiske antagelse, at mennesket forstår verden med reference til en mere eller mindre intersubjektiv forforståelse - strukturerne - og at man kan få indblik i disse forforståelser ved at undersøge de handlinger, som aktøren udfører.

Med Slavoj Žižeks udlæggelse af strukturerne som objektive voldsformer gør vi os desuden en aksiologisk antagelse. Ifølge Žižek er strukturerne begrænsende for udviklingen af et retfærdigt samfund. Derfor bør strukturerne, de objektive voldsformer, udfordres. Vi vil, medmindre det er nødvendigt at præcisere, fremover bruge benævnelsen 'objektive voldsformer' fremfor strukturer, da det netop er et udtryk for vores aksiologiske antagelse.

Når vi beskæftiger os med, hvordan Thoreau og Hejlskov udfordrer de objektive voldsformer i det vestlige samfund, benytter vi Ricoeurs teori om fiktionens mulighed for at ændre vores opfattelse af verden. Ricoeurs teori er et bud på en ny hermeneutisk teori. Her forstås det

³¹ Giddens 2013: s. 2

ontologisk, at sproget udtrykker en diskurs, dvs. en særlig forståelse af verden. Men når sproget udtrykker en fiktion, gøres det, som vi har set, gennem en metaforisk sprogliggørelse. Den diskurs, der udtrykkes i fiktionen, er ikke umiddelbar forståelig, da fiktion udtrykker en nytænkning af verden - en ny diskurs. Det er altså op til fortolkeren at afkode, hvordan denne diskurs forstås gennem en tolkning af det metaforiske sprog. Dette åbner dog også for muligheden af at læsere kan fortolke forskelligt, da fortolkningen er subjektiv.

I Ricoeurs hermeneutik ligger en forståelse af, at sproget har en mulighed for selvoverskridelse. Overskridelsen sker i og med, at sproget er udtryk for en diskurs, og at Ricoeur anser sproget som udtryk for en diskurs. Når fiktionen sprogliggøres, åbner det for nye diskurser gennem det metaforiske sprog³².

Når det bliver vigtigt at beskæftige sig med dette i forhold til vores problemstilling, skyldes det, at den diskurs som Thoreau og Hejlskov præsenterer, ikke blot er en forestilling, men at forestillingen er funderet i den virkelige verden. Dermed er det ikke blot fortolkerens opgave at undersøge de bagvedliggende intentioner, der er udtrykt i teksten. Fortolkeren i Ricoeurs hermeneutik forstår samtidig, at diskursen er en *mulig* verden, og Ricoeur taler om at "*forstå sig foran værket*"³³, dvs. diskursen er en ny forståelse af den verden, fortolkeren selv er en del af.³⁴

For at få indblik i den mulige verden, som udkastes, er det nødvendigt at arbejde med teksten og i særlig grad det skrevne værk. Heri findes der den diskurs, som sproget udtrykker. Derudover er den skrevne tekst ikke længere en del af en dialog, men afskåret fra afsenderen. Vi forstår altså med Ricoeur, at den diskurs, der præsenteres i teksten, er mere end blot "forfatterens subjektive hensigt skjult bag teksten, ej heller den oprindelige historiske situation, hvori teksten opstod, men selve tekstens *mening*"³⁵. Teksten har altså en universel karakter, der går på tværs af tid og rum, og kan derfor have indflydelse på fortolkerens eget verdenssyn³⁶. Tekstens universelle karakter er endnu ontologiske antagelse.

Det er dog vigtigt i denne forbindelse at påpege, at teksterne ikke er afskåret fra den fortællerstemme, som skabes i teksten. På trods af, at tekstens universelle karakter - eller måske netop i kraft af denne - er det en vigtig del af kritikken af de objektive voldsformer og den nye diskurs, som teksten skaber, at teksten på sin vis kan anses som biografisk. At Thoreau og Hejlskov personligt har oplevet de begivenheder, som beskrives, og som sådan selv er en del af tekstens verden, giver dem en autoritet i til at besvare de problemstillinger, de selv opstiller. Thoreau og

³² Ricoeur 1979: s. 53

³³ Ricoeur 1979: s. 54

³⁴ Ricoeur 1979: s. 54-56

³⁵ Ricoeur 1979: s. 57

³⁶ Ricoeur 1979: s. 57

Hejlskov er ansvarlige for sandfærdigheden, vederhæftigheden og rimeligheden af, hvad den diskurs der kommer til udtryk. Dette forhold skabes dog af selve teksten i samspil med de paratekster, der omgiver teksterne. Ved paratekst skal forstås den viden, man som fortolker kan udlede af tekster uden om selve teksten, f.eks. at Thoreau og Hejlskov begge har boet i vildniset.

Epistemologisk kan vi altså generelt undersøge, hvilke objektive voldsformer i det danske/vestlige forbrugersamfund Thoreau og Hejlskov udfordrer i deres symbolske handlinger. Derudover kan vi undersøge, hvilke nye diskurser og strukturer som udtrykkes i deres tekster, afskåret fra Thoreau og Hejlskov som historiske personer. Afslutningsvis vil det altså overordnet være muligt at undersøge, hvordan Thoreau og Hejlskov udfordrer de objektive voldsformer i det vestlige samfund, og med en anden diskursiv forståelse af verden på tværs af tid og rum opfordrer til et kollektivt opgør med disse.

Derudover kan vi, når vi anser Thoreau og Hejlskovs eksempler som eksemplariske³⁷ mere overordnet undersøge, hvordan symbolske handlinger kan have indflydelse på, udfordre og ændre de objektive voldsformer.

Rapportens faglige metode:

Når vi ser på de symbolske handlinger, der kommer til udtryk i *Walden* og *Og Den Store Flugt*, undersøger vi bl.a. den samfundskritik, der ligger til grund for disse. Med Ricoeur vil vi undersøge, hvilke diskurser der kommer til udtryk i sproget, når Thoreau og Hejlskov beskriver den objektive vold: hvad er det konkret for en objektiv vold? For at svare på disse spørgsmål må vi forstå beskrivelsen af den objektive vold som en prædikativ assimilation: den objektive vold er som dette og hint. At netop disse konkrete fænomener er uretfærdige er ikke selvfølgelige, der er ikke en umiddelbar lighed, men de beskrives sådan på baggrund af en ideologi. Det er denne ideologi - den normative forståelse af de konkrete fænomener - der er den nye erkendelse, som fremstilles metaforisk.

Derudover ser vi i vores arbejde med *Walden* og *Og Den Store Flugt* på, hvilke alternative strukturer som kommer til udtryk. Altså hvordan nytænkes den virkelige verden i *Walden* og *Og Den Store Flugt*, og hvilke mulige verdener udkastes der. Heri forstås det ikke blot, at de eksisterende strukturer opfattes som voldsformer, men også hvordan nye strukturer vil kunne frembringe et mere retfærdigt samfund og et bedre liv for det enkelte individ. Når vi beskæftiger os med, hvordan dette kommer til udtryk i *Walden* og *Og Den Store Flugt*, laver vi altså en analyse af, hvordan diskurser metaforisk sprogliggøres. Samtidig vil vi undersøge, hvordan denne diskurs er et udtryk for en intention der ligger bag Thoreau og Hejlskovs handlinger, og hvordan det sprogligt bliver fremstillet.

³⁷ I Oskar Negts forståelse af det eksemplariske princip for forskning, se Negt 1974 og Nielsen 1997

Vi vil derfor lave en sproglig analyse af *Walden* og *Og Den Store Flugt* inden for Ricoeurs hermeneutik. For at undersøge hvordan teksterne vil overbevise læseren, kigger vi på værkernes form og indhold, dvs. hvad de siger, og hvordan de siger det. Dertil undersøger vi værkernes genre og paratekster samt brugen af metaforer og poetisk sprog, hvilket Ricoeur mener, kan skabe en ny diskurs hos læseren, og som kan være med til, at forfatteren lykkedes med sin symbolske handling.

Til sidst vil vi gennem vores analyse og diskussion undersøge, hvordan den symbolske handling virker. Når vi med Ricoeur argumenterer for, at man med fiktionen kan udkaste nye verdener, der kan fremme nye forståelser - altså strukturer - kan vi med Giddens argumentere for, at disse fiktioner er udtryk for en intention, der i praksis vil have indflydelse på tværs af strukturer. Vi vil altså undersøge, hvorvidt den symbolske handling medfører de strukturer, som det var intentionen at skabe. Derudover vil vi vurdere, hvorvidt den symbolske handling i praksis virker ved at undersøge indflydelsen af Thoreaus *Walden* og andre historiske eksempler på symbolske handlinger.

Analyse af Henry D. Thoreaus *Walden, or Life in the Woods*

Præsentation af Henry D. Thoreau:

Den amerikanske forfatter Henry D. Thoreau udgav i 1854 *Walden* - en biografisk beretning og essay - hvori han forklarer, hvordan han i midt 1800-tallet flyttede ind i en minimalistisk hytte ved Walden Pond i New England, delvist for at melde sig ud af det amerikanske politiske system og for at leve et simpelt åndeligt liv, fri for den objektive vold i hans samtid. Denne beretning af hans liv ved Walden Pond er skrevet på et poetisk sprog og gør brug af skønlitterære værktøjer som metaforisk beskrivelse. Derfor benytter vi Ricoeurs teori om fiktionen og sprogets potentiale i vores undersøgelse af, hvilken ideologi *Walden* vil formidle til sin læser, og hvordan den gør det.

Walden har siden sin udgivelse nået litterær klassikerstatus, og har fået omdømme som det originale 'flugt til vildmarken'-narrativ vi kender i dag, som det fremgår af bogens paratekst³⁸. Dermed har læsere en forventning til værkets kvalitet, der gør, at den argumentation, der fremføres i værket, er mere overbevisende. *Walden* har også haft stor indflydelse på ideologiske og filosofiske teorier og har inspireret forskellige tænkere og samfundsbevægelser til at dele Thoreaus ideologi og udøve hans tanker om et bevidst liv, uden for samfundet.

Thoreau giver i *Walden* udtryk for, at et liv i samfundet reproducerer samfundsstrukturene. Derfor er det nødvendigt at distancere sig fra disse samfundsstrukturer for derved ikke at støtte og reproducere de objektive voldsformer. Specifikt finder Thoreau det nødvendigt at stoppe sin

³⁸ Thoreau 2016: Bagside

deltagelse i skattesystemet, for ikke i udlægning at støtte den amerikanske deltagelse mexicansk-amerikanske krig som han er uenig med³⁹. Thoreau anser, at politisk deltagelse ikke er tilstrækkeligt, og et aktivt brud med samfundsstrukturerne er nødvendigt. Hertil kommer Thoreaus handling i *Walden* ind. Han mener, det er nødvendigt at bryde med de objektive voldsformer, og han flytter derfor ud i skoven for at leve selvstændigt. Derudover argumenterer Thoreau for, at man bør afskære sig fra samfundets unødvendige fokus på materialisme for at blive bevidst om det essentielle i livet:

“I went to the woods because I wished to live deliberately, to front only the essential facts of life, and see if I could not learn what it had to teach, and not, when I came to die, discover that I had not lived.”⁴⁰

Walden er på engang en erindring om en vigtig periode i forfatterens liv og et slags ideologisk manifest hvori Thoreau grundlægger sine ideer om civil ulydighed og et bevidst liv i naturen, som har haft indflydelse på forskellige samfundsbevægelser.

Idet Thoreau selv handler på sin samfundskritik, skærper det troværdigheden og viser hans engagement i sagen. At han skriver på baggrund af sin handling, og praktiske erfaring med sin ideologis udøvelse, skaber det en troværdighed hos læseren. Thoreau gør altså brug af sin etos, når han prøver at overbevise læseren om sin kritik og har som intention at få læseren til aktivt at vælge Thoreaus alternative leveform.

Den objektive vold i *Walden*:

Den samfundskritik Thoreau fremfører i *Walden* kommer hovedsageligt til udtryk i det første og længste kapitel, *Economy*. Her er der flere eksempler på, hvad vi med Slavoj Žižek forstår som objektive voldsformer dvs. måder, hvorpå samfundets strukturer gør os ondt eller undertrykker os.

Thoreau retter hovedsageligt sin kritik imod den objektive vold i samfundet i 1800-tallets USA, der har gjort materiel rigdom til et ideal. Her forstås det, at borgerne gennem meningsstrukturerne og de økonomiske magtstrukturer opfatter materiel rigdom som et mål i sig selv for individet. Ifølge Thoreau værdsætter for mange de materielle goder over det ideelle og spirituelle: “We no longer camp as for a night, but have settled down on earth and forgotten heaven”⁴¹ Her beskrives det eksplicit, hvordan - at menneskets hang efter det materielle - har

³⁹ Thoreau 2008: s. 1-4

⁴⁰ Thoreau 2016: s. 85

⁴¹ Thoreau 2016: s. 35

fremmedgjort det fra et spirituelt aspekt af tilværelsen. Sproget udtrykker en religiøs diskurs, hvilket bruges til at beskrive normativt hierarki i menneskets tilværelse: Man bør prioritere det spirituelle frem for det materielle. De to aspekter opstilles som hinandens modsætninger, hvor den ene udelukker det andet.

I kritikken af idealet om materiel rigdom viser Thoreau, hvordan denne kommer til udtryk gennem en reference til 4 former for varme, som er livsvigtige for os. Disse varmeformer er en reduktion af den materielle del af den menneskelige tilværelse, som Thoreau anser for nødvendigt. Der er tale om husly, mad, beklædning og brændstof⁴². Han advarer om, at besiddelse af disse former for varme i overflod leder til en ulige opdeling af samfundets goder og fører dermed til et klasseopdelt samfund:

“When men begin to do, not merely unnecessary or artistic, but luxurious and idle work, with their assistance, it is inevitable that a few do all the exchange work with the oxen, or, in other words, become the slaves of the strongest.”⁴³

Her påpeger Thoreau den systemiske vold, der hersker i et samfund med materiel rigdom som et ideal: Ønsket om mere end den nødvendige af de fire varmeformer, skaber en opdeling, hvor en gruppe i samfundet bliver “slaver”. Diskursen om slaver overfører et velkendt hierarkisk og i Thoreaus øjne uretfærdig⁴⁴ opdeling til den generelle magtstruktur. Det unødvendige overforbrug, den systemiske vold medfører, er altså en uretfærdighed, der kunne være undgået.

Thoreau udfolder gennem kapitlet en argumentation for hvorledes hver af varmeformerne forbruges langt over vores basale behov, og dermed bidrager til samfundets ulighed. Eksempelvis er tøjets oprindelige funktion at beskytte os mod kulden, så vi ikke fryser ihjel, men i det moderne samfund er det blevet et statussymbol. At følge moden for at opretholde en status eller for at passe ind i samfundet er for Thoreau et udtryk for at tillægge det materielle en værdi, det ikke har:

“Of what use is this measuring of me if she does not measure my character, but only the breadth of my shoulder, as it were a peg to bang the coat on? We worship not the Graces, nor the Parcae, but Fashion (...) The head monkey at Paris puts on a traveller’s cap, and all the monkeys in America do the same.”⁴⁵

⁴² Thoreau 2016: s. 13

⁴³ Thoreau 2016: s. 53-54

⁴⁴ kan bl.a. ses af parateksten. I essayet *On the Duty of Civil Disobedience* argumenterer Thoreau for at slaveriet er en af de væsentligste grunde til at gøre op med samfundet

⁴⁵ Thoreau 2016: s. 23-24

Her ses det, hvordan det at tage mål til en jakke bliver et metonymisk billede på det aspekt, at tøj anses som et statussymbol i den moderne verden, og denne handling fratager mennesket nogle væsentlige karaktertræk. I stedet beskrives mennesket i denne forbindelse metaforisk som en "knage til at hænge en frakke på" og som aber, der følger andre aber. Mennesket gøres med metaforen umenneskelig, når det ureflekteret følger en absurd - og ikke nærmere defineret autoritet - der tillægger tøj en værdi, det ikke besidder. Derudover sidestilles "Fashion" (mode) med egentlige religiøse begreber som "Grace" (nåde) og "Parcae" (skæbne) og det udtrykkes ovenikøbet, at man tilbeder moden. Mode bliver på den måde en slags gudinde. Her bliver man som læser opmærksom på det fremmedgørende i sammenligningen mellem det materielle i moden og de spirituelle begreber, og dyrkelsen af mode kan i denne forbindelse forstås som en afgudsdyrkelse, hvad der jo er forbudt ifølge de ti bud. På den måde skaber Thoreau endnu en gang en religiøs diskurs, når han argumenterer for en normativ opfattelse af tøj som statussymbol.

Angående husly understreger Thoreau, at det er en nødvendighed, fordi vi har vænnet os til det, men han mener også, at vi heller ikke på dette område stiller os tilfreds med bare at få dækket vores behov⁴⁶. Han påpeger, at vi bygger større og mere luksuriøse huse end nødvendigt og flere af dem, end vi har brug for. Det har, ifølge Thoreau, ført til, at blot halvdelen af verdens "civiliserede" befolkning på hans tid ejer en bolig. Til gengæld påpeger han, at den anden halvdel må leje sig ind for at opnå husly:

"(...) in modern civilized society not more than one half the families own a shelter. In the large towns and cities, where civilization especially prevails, the number of those who own a shelter is a very small fragment of the whole. The rest pay an annual tax for this outside garment of all, become indispensable summer and winter, which would buy a village of indian wigwams, but now helps to keep them poor as long as they live."⁴⁷

Med dette påpeger Thoreau konkret, hvordan den systemiske vold, der kommer til udtryk i de økonomiske magtstrukturer samt overforbruget, har medført en ulighed. Muligheden for at leje sig til en bolig for at få husly er ikke et gode ved det civiliserede vestlige samfund, der hjælper de, som ikke magter at skabe husly til sig selv og sin familie. Man kunne for samme pris købe en hel landsby af wigwammere, en boligform som Thoreau på de tidligere sider har argumenteret for besidder

⁴⁶ Thoreau 2016: s. 43-44

⁴⁷ Thoreau 2016: s. 28

netop de kvaliteter, der er nødvendige for mennesket⁴⁸. Dermed er lejemålet både unødvendigt og et tydeligt udtryk for et overforbrug, hvilket fastholder lejeren i fattigdom gennem hele livet.

I Thoreaus udlægning er de økonomiske magtstrukturer, der kommer til udtryk i det civiliserede vestlige samfund, altså hverken retfærdige eller gode for borgerne. Læseren fremmedgøres fra denne forståelse af muligheden for at leje en bolig. I stedet skabes en diskurs om, at det ellers rige vestlige samfund fastholder sine borgere i fattigdom, hvilket modstilles indianernes boligform og samfund i det hele taget. Det er ikke Thoreaus ærinde at sige, at udviklingen af civilisationen ikke er fordelagtig⁴⁹, men han viser med eksemplet med lejemål, at det på væsentlige punkter bygger på uretfærdighed, der kunne være undgået, hvis man f.eks. levede som indianerne.

Derudover påpeger Thoreau, at det heller ikke er lykken at eje et hus i det civiliserede vestlige samfund. Et hus er en kæmpe økonomisk investering, og det tab, man lider økonomisk, når man forlader et hus, er for stort. Dermed ender det med at være begrænsende frem for frigørende:

“And when the farmer has got his house, he may not be the richer but the poorer for it, and it be the house that has got him. (...) and it may still be urged, for our houses are such unwieldy property that we are often imprisoned rather than housed in them (...). I know one or two families, at least in this town, who, for nearly a generation, have been wishing to sell their houses in the outskirts and move into the village, but has not been able to accomplish it, and only death will set them free.”⁵⁰

Her beskrives det at eje et hus flere gange metaforisk som et fængsel, og døden beskrives i dette henseende metaforisk som frihed. Heri ligger en fremmedgørelse af forståelsen af det at eje sit eget hus, der i denne diskurs må forstås som noget begrænsende. Døden bliver i denne fremstilling et positivt alternativ, og man forstår altså, at i forhold til den økonomiske magtstruktur, der kommer til udtryk i ejerskabet af et hus, er døden at foretrække. På den måde skaber Thoreau metaforisk en ny diskurs, der udtrykker en kritik af det civiliserede vestlige samfunds systemiske vold.

Mad er selvfølgelig nødvendigt for ikke bare at leve et godt liv, men for at leve generelt - noget Thoreau også erkender - mener han dertil, at der er en tendens til spise mere, end der er brug for i samfundets øvre lag, hvilket fører til, at der er andre, der må mangle. Ifølge Thoreau er der dertil noget perverst i, at man køber mad som andre producerer i stedet for at stille sig tilfreds med

⁴⁸ Thoreau 2016: s. 26-27

⁴⁹ Thoreau 2016: s. 26-27

⁵⁰ Thoreau 2016: s. 31-32

det, man selv dyrker, dette system stiller også dem med penge i en bedre position⁵¹. Thoreau skrev i midten af 1800-tallet, hvor størstedelen af befolkningen stadig arbejdede i landbrug i forskellige former.

I forhold til den overordnede kritik af samfundets favorisering af materiel værdi over ideal konkretiserer Thoreau kritikken, når han beskæftiger sig med filantropi. Ifølge Thoreau er filantropi en falsk eller hul værdi, og han mener, at mennesket har et potentiale, der overgår filantropien. For som han siger:

“A man is not a good *man* to me because he will feed me if I should be starving, or warm e if I should be freezing or pull me out of a ditch if I should fall into one. I can find a Newfoundland dog that will do as much.”⁵²

Her påpeger Thoreau med kursiveringen af ordet “*man*”, at det at hjælpe andre i nød ikke er den måde, mennesket udmærker sig på. I stedet påpeger han, at selv hunde er i stand til at udføre velgørende arbejde. Dermed sammenligner han filantroper med hunde, hvilket må forstås negativt. Dette er et udtryk for en ny forståelse af filantropi, der godt nok kan være et udtryk for en god handling, men ikke fortjener den hyldelse, der kommer til udtryk i det civiliserede vestlige samfund. Mennesket har potentiale til mere end det.

Thoreau påpeger, at de mennesker, der bør hyldes frem for filantroperne, er dem, som har tilføjet samfundet indsigt:

“I once heard a reverend lecturer on England, a man of learning and intelligence, after enumerating her scientific, literary, and political worthies, Shakspeare, Bacon, Cromwell, Milton, Newton, and others, speak next of her Christian heroes, whom as if his profession required it of him, he elevated to a place far above all the rest, as the greatest of the great. They were Penn, Howard, and Mrs. Fry. Every one must feel the falsehood and cant of this. The last were not England’s greatest men and women; only, perhaps, her best philanthropists.”⁵³

Underviserens synspunkt er en påstand, der udtrykker en mere almindelig holdning i det civiliserede vestlige samfund. Thoreau gengiver denne påstand for at argumentere imod den. I denne fremmedgør han den almene opfattelse af filantropi. Det er ikke filantroper som Penn, Howard og

⁵¹ Thoreau 2016: s. 59-61

⁵² Thoreau 2016: s. 70

⁵³ Thoreau 2016: s. 72

Mrs. Fry, der er Englands bedste mennesker. Det er derimod udelukkende de intellektuelle, som underviseren selv nævner. Det udtrykkes ikke eksplicit, at det netop er disse, der bør anses som de bedste mennesker, men det underforstås, efter at Thoreau har udelukket den almindelige opfattelse af, at filantroper anses som de bedste mennesker. Desuden må det forstås i den sammenhæng, at Thoreau opstiller rationel indsigt, tænkning og refleksion som et ideal, hvilket vi skal se nærmere på senere. Denne nye diskurs, om hvad Thoreau forstår ved 'det gode menneske', kommer altså til udtryk i Thoreaus modargumentation af underviserens påstand.

Udover kritikken af favoriseringen af den materielle værdi i det civiliserede vestlige samfund stiller Thoreau sig desuden kritisk overfor samfundets forventninger om borgernes indbyrdes forhold. For det første påpeger han samarbejdet og samlivet i et samfund, der som sådan ikke nødvendigvis er noget positivt:

“The only coöperation which is commonly possible is exceedingly partial and superficial; and what true coöperation there is, is as if it were not, being a harmony inaudible to men.”⁵⁴

Her påpeger Thoreau, at det at tillægge samarbejde en værdi er udtryk for en forkert forståelse af begrebet. I stedet udtrykker han en ny diskurs om begrebet, hvor det - i stedet for at forstås som noget positivt - beskrives som delvis og falsk. I denne diskurs opfattes samarbejdet altså negativt.

Samtidig påstår han, at hvad han forstår som den sande opfattelse af samarbejde, hvad det så end måtte være, i praksis ingen indflydelse har. Dette beskriver han metaforisk som en harmoni, der ikke kan høres. Med denne metafor skaber Thoreau altså en ny diskurs omkring samarbejdet, hvor man forstår, at mennesket ikke kan opfatte den virkning, samarbejdet har, på samme måde som at der er lyde, der ikke kan opfanges af mennesket. Man forstår altså med lyd-metaforen, at samarbejde som sådan er ligegyldigt.

Derudover påpeger Thoreau, at samarbejdet og at leve som en del af et fællesskab er hæmmende for den enkelte borger:

“Above all, as I have implied, the man who goes alone can start to-day; but he who travels with another must wait till that other is ready, and it may be a long time before they get off.”⁵⁵

⁵⁴ Thoreau 2016: s. 68

⁵⁵ Thoreau 2016: s. 68

Her beskrives friheden med en temporal metafor, hvori det forstås, at kortere tid er mere frihed. Dermed påpeger Thoreau metaforisk, at et menneske, der er alene, har mere frihed end et menneske, der lever i et fællesskab, da man her må tage hensyn til andre. Livet med andre borgere i samfundet kan altså forstås som systemisk vold, hvori mennesket mister sin frihed. Denne nye diskurs om livet med andre borgere sprogliggøres gennem den temporale metafor.

I denne diskurs finder vi desuden et opgør med den systemiske vold, der findes i et liv med andre borgere i et samfund. Heri forstås den individuelle frihed som et ideal, der kan opnås ved at leve afskåret fra samfundet. Diskursen kan altså forstås som en praktisk fiktion i den forstand, at det opstiller en alternativ livsform, der vil være mere fordelagtig for menneskets frihed. Dermed fungerer den metaforiske sprogliggørelse af diskursen som et normativt argument for at leve afsondret fra samfundet, da dette medfører et universelt gode, frihed.

En måde hvorpå Thoreau mener, at mennesket mere konkret kan opnå den individuelle frihed, også i det civiliserede samfund, kommer til udtryk i hans kritik af at lade samfundets forventninger diktere hvilket liv, man skal leve:

“but I would have each one be very careful to find out and pursue *his own way*, and not his father’s or his mother’s or his neighbor’s instead. (...) It is by a mathematical point only that we are wise, as the sailor or the fugitive slave keeps the polestar in his eye; but that is sufficient guidance for all our life. We may not arrive at our port within a calculable period, but we would preserve the true course.”⁵⁶

Her udtrykker Thoreau et moderne menneskesyn, hvor han kritiserer det at være underlagt en forventning om at leve et liv som resten af samfundet, der her beskrives metonymisk med forældre og naboer. Samfundets forventning kan altså forstås som en objektiv voldsform, der frarøver borgeren sin individuelle frihed.

For at gøre op med denne objektive vold bør man være reflekteret over sig selv og sine egne mål. Thoreau tydeliggør, at dette er en vigtig opgave med ordene “very careful” og kursiveringen af “*his own way*”. Når Thoreau med kursiveringen lægger vægt på menneskets egen måde at leve på, fremhæver det netop den individuelle frihed, som man opnår ved at bryde med samfundets forventninger. Det ses her, at Thoreau argumenterer for at handle på en særlig måde: at leve reflekteret efter ens egne overbevisninger. Dermed forstår vi citatet som et udtryk for en praktisk fiktion, der sprogliggøres gennem en metafor.

⁵⁶ Thoreau 2016: s. 67

Thoreau benytter i den metaforiske udlægning af den abstrakte handling at leve sit liv efter egne reflekterede overvejelser sig af det mere konkrete og velkendte fænomen "at rejse" og specifikt at navigere efter Nordstjernen. Den metaforiske fremstilling har altså en pædagogisk funktion, der skal gøre den abstrakte ideologi lettere forståelig for modtageren.

Dertil vil vi undersøge Thoreaus formidling af sin utopi - frem for kritik af den objektive vold - i *Walden* gennem Paul Ricoeurs teori om fiktion og diskurs.

Fiktion og ideologi:

Ifølge Paul Ricoeur er en praktisk fiktion en formidling af forfatterens ideologi, som en læser skal forstå igennem fortolkning af ideologiens sprogliggørelse. Vi vil i det følgende undersøge, hvordan *Walden* som praktisk fiktion forsøger at overbevise læseren om at ændre sin diskurs, da det, ifølge Ricoeur, er i diskursen, at et værks ideologi kommer til udtryk. Derved kan vi se, hvordan Thoreaus intention om ændring af samfundsstrukturene lykkedes. Henry D. Thoreau udtrykker, som vi har set, en kritik af hans samtids samfund i *Walden*, og har til intention at overbevise læseren om, at man bør vælge en alternativ, mere bæredygtig, leveform. Thoreau kan anses som en utopist eller en romantiker, og hans filosofi om hans ideelle samfund rækker bredt, hvilket kommer til udtryk i *Walden*.

I forhold til intentionen med udgivelsen af *Walden* siger Thoreau selv, at han ikke havde gjort så meget ud af værket, hvis folk omkring ham ikke havde udvist interesse og nysgerrighed for eksperimentet:

"I should not obtrude my affairs so much on the notice of my readers if very particular inquiries had not been made by my townsmen concerning my mode of life (...)"⁵⁷

Her understreger han altså, at intentionen bag værket er drevet af læserens modtagelse. Dertil 'undskylder' han bogens detaljerede beskrivelse af hans liv og hverdag i skoven med, at folk har spurgt efter samme: "I will therefore ask those of my readers who feel no particular interest in me to pardon me if I undertake to answer some of these questions in this book."⁵⁸ Thoreau holder sig herigennem gennemsigtig i sine tanker om bogens indhold og intention.

Den detaljerede redegørelse for hans liv i skoven er altså ikke det primære formål med *Walden*, og igennem hans undskyldning overfor de uinteresserede udpensler han to forskellige

⁵⁷ Thoreau 2016: s.3

⁵⁸ Thoreau 2016: s. 3

'læsere' af bogen. Én der har efterspurgt en biografisk beskrivelse af livet ved Walden Pond, og én der ønsker at få noget ud af de filosofiske refleksioner.

Thoreaus umiddelbare intention med at tage ud i skoven, var: "... to live deliberately", altså at leve bevidst. Deri forstået, at han tager et bevidst valg om, hvor og hvordan han lever og holder sig bevidst om, hvilket liv man afviser⁵⁹. Derudover fremlægger han, at et bevidst liv er et liv, hvori man søger en form for absolut sandhed. I denne forbindelse refererer han til filosoffer fra det antikke Egypten og Indien, der igennem deres filosofiske arbejde delvist har opnået og formidlet indsigt i denne absolutte sandhed⁶⁰. Disse filosoffer skal derfor ses som forbilleder, og man bør bygge videre på deres arbejde i det bevidste liv.

Thoreau fremlægger, hvordan det bevidste liv i vildmarken adskiller sig fra livet i det civiliserede vestlige samfund, når han beskriver en mand fra Canada, som har slået sig ned som skovhugger i nærheden af Thoreaus hytte ved Walden Pond. Thoreau konkretiserer, hvad han forstår ved det bevidste liv med beskrivelsen af en mand med simpelt arbejde, kontakt til naturen og åndelig indsigt. Dermed står mandens liv i kontrast til livet i det civiliserede vestlige samfund⁶¹. Med denne kontrast er der noget fremmedgørende ved beskrivelsen af det bevidste liv gennem mandens liv. Denne mand er lykkelig på trods af umiddelbar ensomhed og hans lave økonomiske indtægt. Med beskrivelsen af manden understreger Thoreau, at det er ved manglen på selskab og fokusset på materiel rigdom, at manden har opnået en tilsyneladende åndelighed og dermed lykkeligt liv⁶².

Derudover præsenterer Thoreau nye diskurser om bl.a. læsning, meditation og ensomhed, hvorved det bevidste liv kan opnås. Den første, læsning, kan ifølge Thoreau få læseren til at sætte sig ind i andres tanker:

"The books exists for us perchance which will explain our miracles and reveal new ones. The at present unutterable things we may find somewhere uttered" ⁶³

Thoreau har altså en forståelse af litteraturen, som minder om Ricoeurs teori om den praktiske fiktion og sprogets - og derigennem litteraturens - potentiale til at forme nye diskurser. Thoreau påpeger altså her, at litteraturen kan forklare og åbenbare abstrakte ting i livet, og at man ved at læse kan skabe forståelse af nye ting. Fiktion kan gøre det usigelige sagt, siger Thoreau.

⁵⁹ Thoreau 2016: s. 85

⁶⁰ Thoreau 2016: s. 93

⁶¹ Jf. beskrivelsen af det civiliserede vestlige samfund, der kommer til udtryk i Thoreaus kritik, som vi har set i afsnittet ovenfor.

⁶² Thoreau 2016: s. 136-141

⁶³ Thoreau 2016: s. 101

I denne forbindelse mener han, at især *klassikerne* er essentielle for at leve bevidst, og han udtrykker endda, at læsning af klassikerne er vejen til himlen:

“That age will be rich indeed when those relics which we call Classics, and the still older and more than classic but even less known Scriptures of the nations, shall have still further accumulated, when the Vaticans shall be filled with Vedas and Zendavestas and Bibles, with Homers and Dantes and Shakespeares, and all the centuries to come shall have successively deposited their trophies in the forum of the world. By such a pile we may hope to scale heaven at last.”⁶⁴

Altså opnår man en slags religiøs frelse ved at læse klassikere. Hermed fremmedgør han læseren fra den almene forståelse af læsning. Thoreau udtrykker endnu engang i den metaforiske beskrivelse af læsning en religiøs diskurs. Gennem en tolkning af den religiøse metafor forstås det, at læsning er et middel til at opnå det højeste åndelige stadie for mennesket, der i en kristen forståelse er himlen. Dermed skaber Thoreau med en metafor med reference til en almindelig kendt diskurs, kristendommen, en ny diskurs om læsning og udtrykker dermed, hvordan det skal forstås, at læsning af klassikerne er en del af det bevidste liv.

Med fremhævelsen af læsning understreger Thoreau endnu en gang litteraturens potentiale for at formidle erkendelse. Denne forståelse af litteraturens potentiale kan tolkes med ind i intentionen bag udgivelsen af *Walden*. Thoreau udtrykker hermed en tiltro til, at *Walden* kan have en indflydelse.

Desuden mener Thoreau, at meditation er en anden vigtig del af det bevidste liv, og han påstår, at han ofte opnår mere ved ikke at lave noget end at lave et reelt stykke arbejde:

“Sometimes, in a summer morning, having taken my accustomed bath, I sat in my sunny doorway from sunrise till noon, rapt in a revery, amidst the pines and hickories and sumachs, in undisturbed solitude and stillness, while the birds sang around or flitted noiseless through the house, until by the sun falling in at my west window, or the noise of some traveller’s wagon on the distant highway, I was reminded of the lapse of time. I grew in those seasons like corn in the night, and they were far better than any work of the hands would have been.”⁶⁵

Thoreau formidler her, hvordan han gennem meditation har opnået indsigt i naturens skønhed. Dette udtrykkes med et romantisk sprogbrug, der skaber en positiv opfattelse af en sådan leveform

⁶⁴ Thoreau 2016: s. 97

⁶⁵ Thoreau 2016: s. 104

hos læseren. Dette sker ved opremsning af ord med positiv affekt som blandt andet solskin, uforstyrret og fuglesang.

Meditationen, og den indsigt der følger med, beskrives desuden metaforisk som korns vækst. Gennem den metaforiske fremstilling overføres en række konnotationer fra væksten hos korn til meditation og indsigt, f.eks. korns optagelse af næring fra omgivelserne. Med meditationen optages næringen ikke fysisk, men i stedet forstås det, at man opnår åndelig indsigt. Samtidig bygger vækst metaforen på en mere generel kognitiv forståelse: mere er bedre. Når Thoreau metaforisk beskriver meditation som vækst, opfattes det altså som noget positivt.

I den nye diskurs, som Thoreau skaber om meditation, trækkes der altså paralleller mellem hans ontologi og det bevidste liv ved hjælp af romantiske troper om idyl, der kan erkendes, når man lever afskåret fra civilisationen.

Dertil er ensomhed et begreb, som går igen i *Walden*. Begrebet har sågar sit eget kapitel, hvor Thoreau udtrykker en ny diskurs om ensomhed. Normalt opfattes ensomhed som noget negativt, som et udtryk for en ulykkelig mangel på selskab. Men Thoreau forstår ensomhed som et fravær af distrahering af andre udefrakommende aktiviteter, og kan dermed forstås som en form for frihed og dyd. Dette forklarer han i en sammenligning af en landmand og en studerende:

“The farmer can work alone in the field or the woods all day, hoeing or chopping, and not feel lonesome, because he is employed; but when he comes home at night he cannot sit down in a room alone, at the mercy of his thoughts, but must be where he can “see the folks,” and recreate, and as he thinks remunerate, himself for his day’s solitude; and hence he wonders how the student can sit alone in the house all night and most of the day without ennui and “the blues;” but he does not realize that the student, though in the house, is still at work in his field, and chopping in his woods, as the farmer in his, and in turn seeks the same recreation and society that the latter does, though it may be a more condensed form of it”⁶⁶

Landmanden føler sig altså ikke ensom, når han er på marken, men føler sig alene og ulykkelig om aftenen, hvor den studerende om aftenen læser og dermed er beskæftiget på samme måde som landmanden er på marken. Landmanden og den studerende bliver brugt metonymisk, som udtrykker måder at beskæftige sig i samfundet: Landmanden som et billede på fysisk arbejde, den studerende som et billede på intellektuelt arbejde. Thoreau skaber her en ny diskurs om ensomhed, når det i hans poetiske fremstilling forstås, at ingen af dem er ensomme på trods af deres mangel på selskab. I stedet forstås ensomhed som en mangel på beskæftigelse.

⁶⁶ Thoreau 2016: s. 127

I forbindelse med diskursen om meditation - som en del af det bevidste liv - bliver den gamle diskurs om ensomhed i stedet en positiv ting, da man i manglen på selskab har ro til at reflektere. Det kommer til udtryk, når Thoreau, som vi har set det ovenfor, beskriver meditation med ordene "undisturbed solitude"⁶⁷ og når det netop er, når han er alene, at den studerende udfører sit intellektuelle arbejde. På den måde argumenterer Thoreau med sit poetiske sprog for, at manglen på selskab, og dermed det at leve afskåret fra civilisationen, virkelig er en leveform, hvormed man lever bevidst.

Derudover et gennemgående element i Thoreaus beskrivelse af livet ved Walden Pond hans bønnemark, der selvsagt er en vigtig præmis for sit selvforsynende liv. Han beskriver i kapitlet 'The Bean-Field'⁶⁸ detaljeret, hvordan han startede, vedligeholdte og var afhængig af denne bønnemark. Et tydeligt eksempel på det fysiske arbejde - og eventuelle trængsel - der kommer med en uafhængighed fra samfundet. Men i hans beskrivelse af en dårlig høst fra denne mark gengiver han det åndelige fokus, og vender det negative til noget positivt for naturen:

"These beans have results which are not harvested by me. Do they not grow for woodchucks partly? (...) How, then, can our harvest fail? Shall I not rejoice also at the abundance of the weeds whose seeds are the granary of the birds? It matters little comparatively whether the fields fill the farmer's barns. The true husbandman will cease from anxiety, as the squirrels manifest no concern whether the woods will bear chestnuts this year or not, and finish his labor with every day, relinquishing all claim to the produce of his fields, and sacrificing in his mind not only his first but his last fruits also."⁶⁹

Thoreau formulerer altså, hvad andre ville se som en fejlslået høst, hvad der er til gavn for resten af naturens økosystem. Der er altså en fremmedgørelse i Thoreaus forståelse af en fejlslået høst. Han forstår den nemlig ikke som fejlslået. Med de retoriske spørgsmål skaber han en ny diskurs omkring afgrøderne, der her ikke kun har til formål at være landmanden til gavn. I stedet er de en del af et større økosystem, hvor det ikke er muligt, at noget går til spilde. I denne diskurs kan høsten simpelthen ikke fejle.

Tanken om mennesket - som en del af naturens økosystem - er gennemgående i *Walden*, og ses eksempelvis i et afsnit, hvor han - for at vaske sit gulv - sætter sine møbler udenfor. Her beskriver han, hvordan møblerne bliver en del af skoven og naturen, og danner en metafor om, at møblerne

⁶⁷ Thoreau 2016: s. 104

⁶⁸ Thoreau 2016: s. 134-156

⁶⁹ Thoreau 2016: s. 156

og skoven er forbundet i sameksistens, fordi det hele er hans hjem⁷⁰.

Altså er den utopi, og derigennem den ideologi, som Thoreau formidler i *Walden* en skildring af et liv i naturen som et romantisk og åndeligt alternativ til det skadelige liv i samfundet. Han bruger sproglige virkemidler til at formulere specifikke elementer af naturlivet som romantiske og positive, og kan derved skabe positiv diskursændring hos læseren. Med denne kan modtageren lade sig inspirere af Thoreaus handlinger og valg. Thoreaus sprogliggørelse af utopien opfordrer altså modtageren til at handle, hvormed vi kan forstå den som en praktisk fiktion.

Delkonklusion og symbolsk handling:

Henry D. Thoreau, der levede i midten af 1800-tallet, forestiller sig ikke, at sit liv afsondret fra civilisationen i USA radikalt vil løse de problemer ved det civiliserede vestlige samfund, som han påpeger i *Walden*. Han gør det derimod klart, at han med bogen ønsker at udbrede sine ideologier og skabe en ny diskurs. Samtidig forstår vi med Anthony Giddens, at Thoreau er reflekteret over, at hans handlinger vil have konsekvenser - i dette tilfælde - at udgivelsen af bogen vil have indflydelse på modtagerens forståelse af det samfund, han kritiserer. Dermed ser vi, at Thoreaus intention er at skildre en alternativ livsform, som skal få læseren til at overveje sin forståelse af det civiliserede vestlige samfund.

Som vi har set, argumenterer Thoreau for, hvordan samfundsstrukturerne på hans tid er en forhindring for et mere bæredygtigt samfund. Han gør altså op med, hvad vi med Slavoj Žižek forstår som objektive voldsformer, hvor individets frihed bliver begrænset af samfundets strukturer.

Thoreau åbner med sin kritik op for en dialog om, hvordan man bør leve, og derved får han folk til at reflektere over deres valg og handlinger. Dette gør han gennem forskellige fiktionsgreb, som metaforer og poetisk sprogbrug, hvilket ifølge Ricoeur kan højne værkets formidlingspotentiale af ideologi og verdenssyn til læseren. *Walden* kan altså anses som en symbolsk handling, der har et potentiale til at skabe nye diskurser om det civiliserede vestlige samfund hos modtageren.

Henry D. Thoreaus indflydelse:

For at underbygge validiteten af den symbolske handlings potentiale til at have indflydelse på samfundsændringer vil vi kigge på den historiske og filosofiske indflydelse, Henry D. Thoreau og *Walden* har haft på samfundsbevægelser og aktivister. *Walden*, som symbolsk handling, har på forskellige måder skabt betydelig inspiration til andre aktører og skabt filosofisk bagland for aktivistiske handlinger, og har derigennem haft betydning for en ændring af verdenssamfundets strukturer.

⁷⁰ Thoreau 2016: s. 106

En stor og udtalt indflydelse *Walden* har haft på en ligesindet rettighedsforkæmper, er Mahatma Gandhi, der, som nævnt i vores gennemgang af civil ulydighed og symbolske handlingers begrebshistorie, lod sig inspirere af Thoreaus filosofi og politiske ideologi til at kæmpe for den indiske uafhængighedsbevægelse. Gandhi nævnte selv på flere tidspunkter Thoreau som inspirationskilde, og drog især - i forbindelse med hans fængsling på baggrund af modstand til de britiske kolonimagter - paralleller til Thoreau og den civile ulydighed. Antropolog Paul Friedrich citerer endog Gandhi for at sige:

“I read *Walden* first in Johannesburg in South Africa in 1906 and his ideas influenced me greatly. I adopted some of them and recommended the study of Thoreau to all my friends who were helping me in the cause of Indian independence. (...)”⁷¹

Gandhi havde altså studeret *Walden* og Thoreau, og brugte det som inspiration til hans ikke-voldelige protestbevægelse mod det britiske kolonistyre. De antiautoritære modstands teorier kan sammenlignes på flere måder - især igennem den ikke-voldelige modstand - som Gandhi førte i sin uafhængighedsbevægelse med tanken om Ahimsa, altså ikke-voldelig protest. Dette er lig den modstandsform Thoreau beskriver i *On the Duty of Civil Disobedience*, hvor han formulerer den indflydelse hans samfundsnægten i *Walden* kunne have på samfundet - som en ikke-voldelig handling:

“If a thousand men were not to pay their tax-bills this year, that would not be a violent and bloody measure, as it would be to pay them, and enable the State to commit violence and shed innocent blood.”⁷²

Gandhis filosofi var meget lig denne tanke, og han blev - ligesom Thoreau - sat i fængsel på baggrund af nægtelse og brud med samfundsrammer.

Både Gandhi og Thoreau inspirerede senere i historien Martin Luther King Jr., i hans modstandsarbejde under borgerrettighedsbevægelsen i 1960'erne, igen med tanken om nægtelse og ikke-voldelig protest⁷³. Thoreaus filosofi blev derudover i stor grad taget op af andre aktører i borgerrettighedsbevægelsen - nu ikke kun med hans tanker om civil ulydighed - men igennem *Waldens* naturfilosofi, der blev brugt af The Earth Day og miljøaktivisterne.

⁷¹ Friedrich 2012: s. 221-222

⁷² Thoreau 2008: s 455

⁷³ Friedrich 2012: s. 222

I den politiske teoretiker William Chaloupkas akademiske artikel *Thoreau's Apolitical Legacy for American Environmentalism*⁷⁴ påpeges den filosofiske indflydelse, Thoreau havde på formationen og fundamentet for den tidlige grønne miljøaktivisme.

“What the greens found in Thoreau was an ethical gesture and a romanticism that deeply satisfied them. The Earth Day generation was drawn to Thoreau by his wilderness values and a spiritualism propelled by landscapes.”⁷⁵

Altså reagerede miljøbevægelsen mere på Thoreaus natursyn end de tidligere eksempler på politisk ideologi. Hvad der i dag tænkes som økologisk ontologi og klimabevidsthed er ikke explicit til stede i *Walden*, da klimakrisen ikke var omdiskuteret på samme måde i 1800-tallet som i dag, men Thoreaus filosofi har altså alligevel haft indflydelse gennem hans natursyn. Earth Day-bevægelsen havde sin første mærkedag i 1970 den 22. april, og er i dag blevet udbredt til en international begivenhed, hvilket blandt andet har medført, at klimaaftalen i Paris 2015 blev underskrevet på samme dato. Filosofien bag den grønne bølge - og derigennem Thoreau per inspiration - har altså haft indflydelse på verdenssamfundets strukturer og inspireret til ændring af verdenssyn. Det ideologiske natursyn, der er til stede i Thoreau, og som blev tilpasset af 70'ernes miljøaktivister, modtager dog i dag kritik for at være mere skadelig end behjælpelig, på længere sigt. Chaloupka kritiserer det selv:

“As Earth Day greens responded to Thoreau's integrity, independence, and attentiveness to nature, they were also willing to embrace a predecessor who had rejected the American polity and whose political views were often immature and even contradictory. Several choices and conditions eventually blocked environmentalism from the explicit conversation about politics that, in retrospect, dearly needed to happen.”⁷⁶

Dette uddyber Chaloupka og påpeger, at hvor miljøaktivisterne kunne finde passioneret og utopisk naturfilosofi i Thoreau og motivation til modstand, arbejdede de sig ikke videre i den politiske teori og skabte sig ikke strategier til en større ændring, og dermed var: “long-term and large-scale structural change (...) beyond its grasp.”⁷⁷ Chaloupka sammenligner dette med, hvordan Gandhi og Martin Luther King Jr. lod sig inspirere af Thoreaus teori til at skabe politisk aktivistisk strategi, hvor miljøaktivisterne hang fast i romantisme og morale:

⁷⁴ Chaloupka 2009

⁷⁵ Chaloupka 2009: s. 206

⁷⁶ Chaloupka 2009: s. 206

⁷⁷ Chaloupka 2009: s. 206

“... whereas Gandhi and King built a political strategy on Thoreau’s apolitical gesture, the environmental movement eschewed those helpful correctives and veered from dismal jeremiad to a huge ambition—the very recon guration of the contemporary world—fueled by the appropriation of nature, long one of the West’s most potent political gurations.”⁷⁸

Altså sprang de over det litterære og ideologiske desperate i Thoreau og greb fat i det ambitiøse, men lettroende, naturromantik. Dette underminerer dog ikke den store indflydelse - positiv eller ej - som Thoreau har haft på økologisk tankegang og aktivistisk ideologi. Netop derfor er det væsentligt at beskæftige sig med et nutidigt eksempel på samme form for symbolske handlinger der udfordrer den objektive vold i det vestlige samfund og opfordrer til en bæredygtig omstilling. Andrea Hejlskovs *Og Den Store Flugt* er et udtryk for at der i dag stadig er materialisme, fokus på økonomisk vækst og social ulighed i det vestlige samfund. Derfor har vi valgt at analysere værket, og undersøge dets potentiale til at skabe samfundsændringer, ligesom Thoreaus *Walden*.

Analyse af Andrea Hejlskovs *Og Den Store Flugt*:

Præsentation af *Og Den Store Flugt*:

Forfatter, journalist og foredragsholder, Andrea Hejlskov, fortæller i sin bog *Og Den Store Flugt* (2013) om sit liv, og om sin og familiens "flugt" fra det danske samfund og ud i den svenske skov. Bogen begynder med en omfattende beskrivelse af den kaotiske hverdag som hun, hendes mand, Jeppe, og hendes fire børn flygter fra. Det er en hverdag præget af stress, ulykke og en følelse af ikke at være god nok. De indser, at de bliver nødt til at lægge deres liv drastisk om i håbet om at finde lykken, langt væk fra det samfund, som de mener, medvirker til, at mennesker bliver ulykkelige. På nettet får Hejlskov og hendes mand kontakt til en mand, som kalder sig Kaptajnen. Han har tidligere boet længe i de svenske skove, og han tilbyder at hjælpe dem med at finde et sted at bo i den skov, han selv er på vej tilbage til. Kort efter smider familien alt hvad de ejer ud, melder børnene ud af skolen og afvikler langsomt deres liv indenfor samfundets strukturer og normer. I *Og Den Store Flugt* beskriver Hejlskov familien og Kaptajnens nye hverdag i skoven, samtidig med at hun redegør for de ting, hun mener, der er galt med det moderne vestlige samfund.

Vi vælger at analysere *Og Den Store Flugt*, fordi Hejlskov repræsenterer et synspunkt, der udfordrer den gængse forestilling om, at det liberale, demokratiske samfund er for alles bedste.

⁷⁸ Chaloupka 2009: s. 220

Vi anskuer *Og Den Store Flugt* som et samfundskritisk værk og en biografisk beretning. Det gør vi ud fra værkets paratekst på bagsiden af bogens omslag, hvor man får stillet spørgsmålet "Hvad sker der, når en moderne familie forlader det moderne samfund og flytter langt ud i skoven?"⁷⁹ Med dette spørgsmål stående centralt forventes det, at det vil blive besvaret gennem værket, og ud fra det kan man dermed forvente, at det omhandler en samfundskritik, når en familie vælger at skille sig ud og flygte fra samfundet. Samtidig må læseren forvente en beretning om en familie der flytter ud i skoven.

Sproget i *Og Den Store Flugt* bærer præg af Hejlskovs ærlighed og det faktum, at bogen mest af alt handler om Hejlskov og hendes families hverdagsliv. Modsat *Walden*, er *Og Den Store Flugt* ikke præget af højtragende filosofiske overvejelser om menneskets forhold til naturen og samfundet, men fremstår i højere grad som et oplæg til at læseren selv skal overveje sin væren i verden, hvilket hun fremstiller med forskellige skønlitterære virkemidler.

Hejlskov argumenterer i *Og Den Store Flugt* for hendes samfundskritik ved hjælp af skønlitterære træk. Argumentationen bliver mere overbevisende, da Hejlskov selv handler på baggrund af den samfundskritik, hun fremfører. Dermed viser hun, at hun selv kan stå inde for, hvad hun foretager sig.

Den objektive vold i *Og Den Store Flugt*:

Hejlskov og hendes familie vil gennem deres flugt til skoven prøve at gøre op med et stigende pres, om bl.a. at leve op til bestemte idealer om, at man skal være en kernefamilie med arbejdende forældre og børn der går i institutioner. Hejlskov vil have, at hendes børn skal kunne klare sig, hvis samfundet kollapsede. Hun tegner hurtigt et billede af en ulykkelig familie, som er pressede og fuldstændig desperate efter at undslippe både udtalte og uudtalte forventninger til, hvordan man er familie. Hejlskov mener, at vi alle er underlagt nogle strukturer i samfundet, som vi er blinde for, fordi de er så indlejret i vores hverdag. Mennesket har mistet sin frie ret til selv at træffe beslutninger i sit eget liv, og det hjælper blot med at reproducere samfundsstrukturene, hvor det skal gå hurtigere og hurtigere, og der skal forbruges mere og mere.

Strukturerne bliver presset ned over én på en måde, som gør det næsten umuligt at distancere sig fra dem, hvor penge bl.a. bliver et omdrejningspunkt, og hvor det ikke kan lade sig gøre at leve bæredygtigt grundet den systemiske vold⁸⁰. Hejlskov forstår altså, lige som Anthony Giddens, at samfundet består af en samling af individer, der reproducerer samfundets strukturer. Det er disse strukturer, som Hejlskov kritiserer og vil flygte fra, men det er svært at gøre. "Men man

⁷⁹ Hejlskov 2013: Bagside

⁸⁰ Hejlskov 2013: s. 9

kan ikke bare (...) lægge sit liv om ... for man er stadig omgivet af strukturerne, og strukturerne er kvælende"⁸¹. Man skal altså forstå med metaforen "kvælende", at strukturerne er begrænsende, der gør, at man ikke kan leve. "Kvælende" bliver dermed brugt som en metafor på, hvordan samfundets strukturer påvirker individet.

Hejlskov føler sig bundet af strukturerne, som om de er med til at styre hendes handlinger. Hun beskriver, hvordan samfundets indretning har gjort hende og hendes familie ulykkelige og fremmedgjorte fra deres eget liv. Det er netop det, som Žižek betegner som systemisk vold. Det er denne vold, som Hejlskov kritiserer og forsøger at gøre op med, når hun flytter ud i skoven. Hun kan netop mærke, hvordan den strukturelle vold er med til at styre hendes liv på en måde, så hun føler sig fanget i samfundets strukturer og tvunget til at handle derefter.

På en af sine ture tilbage til Danmark møder Hejlskov en mand, som mener, at "Samfundet er et grundvilkår, man bare må acceptere."⁸² Dette er et udtryk for en samfundsstruktur, som Hejlskov forsøger at kritisere, altså et modargument i Hejlskovs argumentation. Det er et opgør med denne generelle opfattelse, hun lægger op til, idet hun skriver sin bog. Hun opfordrer til handling. Manden er et udtryk for de eksisterende strukturer, hvor man betaler skatter og gør sin pligt. I ham er samfundet så indoktrineret, at han ikke forstår muligheden for en alternativ leveform, der kunne komme til udtryk som en bæredygtig omstilling.

Hejlskovs mor er ligeledes et klart eksempel på samfundets stigende fokus på vækstideal, "Hun er blevet endnu mere chef. Det kunne jeg også være blevet."⁸³ Her stiller Hejlskov hendes mor op, som det gængse menneske, der nyder godt af sine succeser i samfundet, hvor det bliver muligt at forbruge mere og mere. På samme tid sætter hun sig selv som kontrast til hendes mor og det eksisterende samfund, idet hun siger, at hun kunne have opnået samme "succes". Hun bruger altså sig selv til at skildre et opgør og siger, at det ikke skal handle om vækst, hvilke stillinger man kan opnå i samfundet, og at man ikke bare skal forbruge, fordi man har pengene til det. Det er ikke en bæredygtig tankegang. Derudover bruger Hejlskov karakteren Andrea som en modsætning til hendes egentlige opfattelse af samfundet. Karakteren Andrea kan finde ud af at tilpasse sig samfundet, hun nyder at være i søgelyset, og det fortæller os, at det er svært at være pessimist og samfundskritiker og samtidig være en del af samfundet.

Hejlskov benytter sig altså af modsætningspar, når hun udtrykker sin kritik af de objektive voldsformer. På den måde skaber hun en diskurs, hvori den bæredygtige omstilling forstås som et alternativ til de eksisterende samfundsstrukturer.

⁸¹ Hejlskov 2013: s. 18

⁸² Hejlskov 2013: 133

⁸³ Hejlskov 2013: s. 46

Det er i Hejlskovs symbolske handling ved at flytte ud i skoven, at hun kritiserer det samfund, hun er en del af, og dermed samtidig en kritik af den systemiske vold, hvor det bl.a. er økonomien, der er med til at styre samfundet og individet. Gennem hendes kritik af samfundet prøver Hejlskov altså at synliggøre den systemiske vold, der reproduceres i det vestlige samfund. Hejlskov beskriver, hvordan det ikke er nok at "skifte til elsparepærere, begynde at bage sit eget rugbrød, tro man er noget, tilbringe mere tid med familien, lægge sit liv om,"⁸⁴. Her udtrykkes det, at man er nødt til at gøre noget mere radikalt, hvis man ønsker ikke at reproducere den objektive vold. Her kritiserer Hejlskov altså samfundskritikere, der ikke handler radikalt nok på deres overbevisning. Hejlskovs mantra er, at man skal 'walk the talk'⁸⁵. Hvis man virkelig ønsker at gøre en forskel, må man handle og ikke bare tale om det. Hun kritiserer derfor ofte hyklere, som hun kalder det. Hyklere er dem, der har indset samfundets problemer, men som ikke handler på det. Specielt er hun efter hippierne, som talte om tingene, men aldrig gjorde noget.

"De talte om materialisme, kapitalisme, konsumerismen og den manglende sammenhængskraft i samfundet - men så landede de gode, solide jobs og fik smag for magt og rødvin, og hvad skete der så? Ikke en skid, det er, hvad der skete!"⁸⁶

Hippierne har altså tidligere kritiseret mange af de samme strukturer, som Hejlskov gør, de stoppede bare da de begyndte at tjene penge, og blev komfortable. Derfor blev deres kritik aldrig rigtig til handling, og til sidst endte de med selv at reproducere de strukturer, de selv havde kritiseret. Hejlskovs problem med hippierne er derfor at: "De forsvandt."⁸⁷ For så forsvandt alle de gode tanker og ideer også.

Hejlskovs vrede og skuffelse over hippierne er ikke til at tage fejl af. Hun beskriver, hvordan det er deres skyld, at hendes generation blev kynikere. Ifølge Hejlskov er det pga. hippiernes dårlige eksempel, at det lige siden 1970'erne har været svært, at tro på at man kan ændre på noget som helst⁸⁸. Hippierne og andre hyklere bliver altså fremhævet fordi de ikke lever op til Hejlskovs moralske kodeks, som siger, at man skal efterleve enhver erkendelse, man gør sig.

Gennem *Og Den Store Flugt* bliver flere fjender udråbt herunder kapitalismen, bankerne og samfundets instanser, der nævnes som udøvere af det, som Hejlskov mener, er så dybt

⁸⁴ Hejlskov 2013: s. 18

⁸⁵ Hejlskov 2013: s. 145, 196, 204

⁸⁶ Hejlskov 2013: s. 82

⁸⁷ Hejlskov 2013: s. 83

⁸⁸ Hejlskov 2013: s. 82-83

undertrykkende for mennesker i dag⁸⁹. Hejlskov kalder kampen for en bæredygtig omstilling for modstandsbevægelsen⁹⁰. Når Hejlskov bruger metaforen modstandsbevægelse om dem selv i skoven, skaber hun en forståelse af, at hun oplever det som et modsætningsforhold. Der er os og dem. Der er samfundet versus dem i skoven. Mens hun ser samfundet som undertrykkende og grundlæggende dårligt, betragter hun dem selv som repræsentanter for det gode og sande. Samtidig benytter metaforen sig af konnotationer fra modstandsbevægelsen mod besættelsesmagten under Danmarks besættelse under 2. verdenskrig; en sag som det for den almindelige dansker umiddelbart er let at tilslutte sig. På den måde skaber Hejlskov metaforisk en diskurs, hvor hendes kritik af den objektive vold i det vestlige samfund ligestilles med kampen mod den tyske besættelsesmagt og nazismen.

Hejlskov er utilfreds med samfundet og mener ikke, at kloden kan holde til vækstsamfundet, hvor økonomisk vækst bliver prioriteret højere end alt andet. Det har været Hejlskovs intention gennem handlingerne at flytte ud i skoven og skrive bogen *Og Den Store Flugt* at sætte fokus på bl.a. klimaet, og at det ikke er muligt at leve videre i samme tempo, hvor det hele handler om at forbruge uden at skade kloden. Der ligger altså en intentionel handling, når Hejlskov skriver bogen *Og Den Store Flugt*, idet hun prøver at sætte spørgsmålstejn ved, om vi ikke bør leve på en anden måde, en mindre materialistisk og mere primitiv måde, men det kan være svært at gøre op med noget, som er så indlejret i vores hverdag.

Fiktion og ideologi:

Ifølge Paul Ricoeur er det netop, hvad litteraturen kan, den kan opfordre til handling. Det er muligt gennem litteratur at opstille ideologier, som kan medføre, at læseren ændrer sin erkendelse og forståelse af samfundet. Og det er netop, hvad *Og Den Store Flugt* formår at gøre ved at sætte samfundet i perspektiv, når Hejlskov og hendes familie flygter væk fra forbrugersamfundet og vælger at tage samfundsidealerne op til debat.

Hejlskov bruger skønlitterære virkemidler til at belyse de problemstillinger, som hun kritiserer: "... men det er hundrede procent sikkert, at det her vækstsamfund ikke er bæredygtigt, og at vi rammer muren på et tidspunkt. (...) vi lever i en *falsk tryghed*"⁹¹. Her understreger hun, at vi må indse, hvordan samfundsstrukturerne skader os selv og verden, og hvordan vi gennem vores handlinger er med til at reproducere samfundets destruerende strukturer. Det er ikke så godt, som vi går og tror det er. Hun benytter de værktøjer, som fiktionen stiller til rådighed for at komme ud

⁸⁹ Hejlskov 2013: s. 33

⁹⁰ Hejlskov 2013: s. 90

⁹¹ Hejlskov 2013: s. 133-134

med hendes budskab om, at vi bør overveje, hvilke konsekvenser vores handlinger har. Det er altså Hejlskovs intention at skabe en ny forståelse af virkeligheden.

Hejlskov vælger at fremstille København som det trygge, hvor man kan få et bad og hvor hun også selv er glad⁹². Når hun inddrager sin episode i København viser hun, hvad familien har givet afkald på, og at det har haft konsekvenser for dem at flytte i skoven - det er ikke nemmere og mere idyllisk at bo i skoven. Tværtimod. Det viser tydeligt, hvilket standpunkt hun har taget, og at hun er reflekteret over hendes handling, og hvilke konsekvenser det medfører. Hejlskov påpeger desuden, at man skal handle på de ting, man anser som problemer, hvis man er bevidst om dem. Hun sætter handlingen op som ideal og citerer blandt andet Kaptajnen: "Sandheden ligger i handlingen"⁹³, hvor der bliver sat lighedstegn mellem sandheden som det endegyldigt gode og handlingen som ideal. Det gode er altså i denne forstand at handle ud fra sin bevidsthed om problemerne. Ricoeur beskriver, hvordan sproget kan udtrykke fiktioner og dermed nye idealer, hvilket Hejlskov gør. Om det ikke at handle siger hun:

"Det med bevidstheden er vigtigt. Klimaet. Social ulighed. Krige. Udnyttelse og udbytning, banker, olielobby, the whole system is rigged - det nytter ikke noget at være bevidst om disse ting, hvis man ikke kan handle på dem."⁹⁴

Her udtrykker Hejlskov, at bevidstheden om problemerne ikke er nok. Modsætningen til idealet er altså ikke at handle, som, ifølge Hejlskov, bl.a. er tilfældet for de gamle hippier. Man bliver altså nødt til at handle for at kunne ændre noget til det bedre. Hejlskov fremhæver vigtigheden af bevidstheden, men endnu vigtigere er det altså at handle på det, hvor man må stå inde for sin bevidsthed og utilfredshed med samfundet.

Hejlskov finder det nødvendigt at fortælle hendes historie: "Jeg har noget at sige, det er vigtigt, at det bliver sagt"⁹⁵. Der ligger altså en intention bag hendes handlinger, som går dybere end bare at fortælle om familiens tid i skoven, og hvordan det praktisk forløber sig. Hun ser vigtigheden i opgøret med den objektive vold, og at dette skal formidles, så flere kan få samme indsigt. Det er gennemgående i værket, at Hejlskov og de andre i skoven snakker om vigtigheden af, at de har truffet de valg, de har truffet og nødvendigheden i at vise, at det kan lade sig gøre at leve på andre måder uden at være underlagt den systemiske vold⁹⁶.

⁹² Hejlskov 2013: s. 132

⁹³ Hejlskov 2013: s. 34

⁹⁴ Hejlskov 2013: s. 196

⁹⁵ Hejlskov 2013: s. 7

⁹⁶ Hejlskov 2013: s. 143

Hejlskov fremstiller, hvor indlejret samfundets objektive vold er i vores hverdag, og hvor svært det er at undgå og leve uden for samfundet. Det bliver bl.a. tydeligt for hende, når deres plastik, der er produceret af samfundet - supermarkederne -, bliver et problem for dem. "Med supermarkedet kom plasticposerne, og med plasticposerne kom affaldsproblemet. Det var ikke meningen, at det skulle være sådan."⁹⁷ Hejlskov beskriver, hvordan der opstår problemer i deres hverdag. En hverdag, hvor der skulle være mere tid til børnene, og hvor der ikke skulle være problemer, men tid til at lære børnene at være uafhængige "Følelsen af at forråde sine børn."⁹⁸ Det var grunden til, at de flyttede ud i skoven. De ville skabe et bedre liv for deres børn. En ideologi og pligt som egentlig er gammel, men med teknologiens udbredelse bliver forstået anderledes, da børn ikke bør sidde flere timer foran en skærm.

Hejlskov fremhæver et alternativ i hendes flugt til skoven, hvor man ikke er underlagt samfundets strukturer. Det er det alternativ, som Hejlskov fremhæver gennem sproget, og hvor hun samtidig opfordrer til en refleksion af hverdagens gang. Her prøver Hejlskov at skildre nye forestillinger og forståelser af verden, hvor der er mindre kontrol og hvor man ikke føler sig hjælpeløs.

"Vores projekt er, at vi ikke vil have noget med myndighederne at gøre. Der er for meget kontrol, alle steder. For mange videokameraer, for meget overvågning, for meget straf. Der skal være fristeder i verden"⁹⁹

Denne skildring af en ny verden, som sker gennem Hejlskovs symbolske handling, er, hvad Ricoeur kalder praktisk fiktion. Hejlskovs intention er netop at skildre en forestilling af nye strukturer og dermed åbner hun op for en mulighed for at ændre de eksisterende. Hejlskov skaber en diskurs om et liv i en mere fri verden, og det forandrer Hejlskov og hendes familie. "Vi er for evigt forandrede, (...) vi har gjort det umulige, (...) vi har bevist, at man kan."¹⁰⁰

Hejlskov mener, at man har et moralsk ansvar for at efterleve enhver overbevisning om samfundets problemer. Det er dog langt fra nemt og sjovt at prøve at ændre samfundet, men ifølge Hejlskov må man betale en pris for at ændre samfundet til det bedre. Hejlskov fremhæver flere gange sine lykkeøjeblikke, som hun kalder dem. Disse lykkeøjeblikke, som hun får i skoven, holder hende i gang og betyder meget for hende. Selvom naturen er barsk, og dyrene omkring dem spiser deres afgrøder, så er det netop disse øjeblikke som giver mening til deres projekt i skoven. Da hun

⁹⁷ Hejlskov 2013: s. 71

⁹⁸ Hejlskov 2013: s. 9

⁹⁹ Hejlskov 2013: s. 79

¹⁰⁰ Hejlskov 2013: s. 175

betragter sine børn lege med en guldsmed i floden, kan hun mærke lykken brede sig som en varme i hele hendes krop.¹⁰¹ "Det er for disse øjeblikke, at jeg lever. I skoven."¹⁰², udover at hun mener at det er nødvendigt at bryde med samfundet, så giver livet i skoven også Hejlskov små øjeblikke af fuldstændig lykke. At der er et punktum lige før "I skoven" viser også, at lykkeøjeblikkene kun er mulige at opnå i skoven, og derved viser Hejlskov, at det kun er i skoven, at man kan være oprigtig lykkelig. Flugten fra civilisationen har altså også et mere individuelt aspekt, Hejlskovs individuelle lykke.

Men lykkeøjeblikkene er få, og lige efter skriver hun: "Resten af tiden er jeg bange."¹⁰³ Så selvom skoven giver hende lykke, som hun slet ikke kan være foruden, er det samtidigt hårdt. Hun udtrykker, at det ikke er nemt at gøre op med samfundets strukturer, men hun finder det nødvendigt på samme måde, som hun finder det nødvendigt at fortælle sin historie, og det viser, at hun har en intention med sin symbolske handling.

Da familien og Kaptajnen begynder at diskutere regler for livet i skoven, problematiserer Hejlskov sin egen ideologi.

"Jeg har ikke lyst til at lave et reglement, det føles som en falliterklæring, vi er her, fordi vi ville væk fra reglementerne, reglementerne dræber det frie personlige initiativ."¹⁰⁴

Her opstiller Hejlskov det frie personlige initiativ som det gode, som bliver ødelagt af reglementerne, der er et symbol på den objektive vold. Derudover en metafor for et militærisk sprog, hvor man skal følge kæft, trit og retning. Endnu engang bliver strukturerne styrende for de gode handlinger, og friheden bliver taget fra det enkelte individ. Hejlskov bruger sproget til at fremhæve, hvordan reglementerne - strukturerne - er dræbende, og udnytter dermed sprogets potentiale til at fremstille samfundsproblemer, som skal få læseren til at reflektere og handle derpå. Det er altså Hejlskovs intention at få læseren til at opfatte samfundet, som noget der er dårligt, og samtidig vil hun ikke selv være med til at reproducere samfundets strukturer ved selv at opstille regler og love i deres nye samfund. De vil ikke være en del af samfundet og dermed være med til at opretholde strukturerne.

Hejlskov skildrer, hvordan deres hverdag både er fyldt med gode og hårde øjeblikke. Hun bemærker, hvordan hendes yngste søn Sigurd er ved at vokse sig stor og har kræfter til at løbe rundt på stenene, hvilket gør hende meget stolt: "(...) jeg husker, at det kom bag på mig, hvor adræt han

¹⁰¹ Hejlskov 2013: s. 76

¹⁰² Hejlskov 2013: s. 77

¹⁰³ Hejlskov 2013: s. 77

¹⁰⁴ Hejlskov 2013: s. 145

var blevet”¹⁰⁵. Samtidig har Jeppe - på samme side i bogen - et stolt øjeblik over sit eget arbejde med arbejdet på huset, men straks på siden efter bliver det hele et totalt kaos, hvor Sigurd bliver smurt ind i tjære, og de bliver nødt til at haste på hospitalet: “Han ser mig komme løbende, han smider telefonen fra sig og kører ned mod mig, jeg kaster mig ind på forsædet med Sigurd i armene. “Vi tager på hospitalet!””¹⁰⁶. Dette viser et tydeligt eksempel på, at de lever et hårdt og uforudsigeligt liv i naturen, og Hejlskov skildrer samtidig naturen som barsk. Denne oplevelse giver Hejlskov dårlig samvittighed over sit valg:

“Du fik mig til det her! DU fik mig til det. Tænkte du overhovedet over, hvad det ville gøre ved børnene, det her? Du er så lystbetonet! Alting handler om, hvad du har lyst til. Og mig! Jeg er ikke en skid bedre! Vi er nogle fucking forkælede røvhuller, og vi burde aldrig have fået ansvar for børn! Vi er nogle tabere! Vi er ikke andet end et par fucking tabere!”¹⁰⁷

Her stiller Hejlskov spørgsmålstejn ved om de ved at flygte ud i skoven giver deres børn et bedre liv. Men hvis de tager tilbage, har samfundet vundet over dem, men måske ikke er det ikke samfundet, den er gal med: “(...) Det er fandeme da ikke samfundet, der er noget galt med! Det er os! Det er os, der er noget galt med! Vi er totalt uansvarlige!”¹⁰⁸. Her fremstiller Hejlskov deres opgør med den objektive vold som en uansvarlig handling, der bringer deres børns liv i fare. De var jo netop taget ud i skoven for at beskytte deres børn. Bare tre sider senere i bogen skifter Hejlskov dog diskurs. Her udtrykker hun, at naturen ikke er farlig, og situationen med Sigurd kunne være sket hvor som helst. I stedet mener Hejlskov, at de ikke er dårlige forældre, netop pga. af deres opgør med den objektive vold i samfundet: “Fordi vi hele tiden tænker over, om vi kan gøre det bedre. Hele tiden. Det har vi altid gjort. Vi er o.k. forældre.”¹⁰⁹ Det viser, at de står ved deres valg, fordi de er af den overbevisning om, at de gør det rette, på trods af, hvad de sagde bare lidt tidligere, og det er måske, hvad livet i skoven hjælper dem med at indse. Med udtrykket “o.k. forældre” viser Hejlskov en normativ forståelse af forælderrollen. Dermed udtrykker hun et ideal om, at forældre bør være velovervejede omkring, hvilken opdragelse de giver deres børn, og dette aspekt af forælderrollen opvejer de tvivlsomme valg, som Hejlskov og hendes mand måtte foretage sig. Dermed er det også en opfordring til læseren om at overveje, hvad man selv som forældre foretager sig, og om det kan gøres bedre og mere bæredygtigt.

¹⁰⁵ Hejlskov 2013: s. 108

¹⁰⁶ Hejlskov 2013: s. 109

¹⁰⁷ Hejlskov 2013: s. 111

¹⁰⁸ Hejlskov 2013: s. 111

¹⁰⁹ Hejlskov 2013: s. 114

Den barske natur og den modstand familien møder, ses desuden i den tilbagevendende metafor: raven. Silas forklarer, at den i nordisk mytologi er et tegn på krig, hvilket bekymrer Hejlskov¹¹⁰. Kort tid efter opstår et skænderi mellem hende og Jeppe. Han siger blandt andet: "Jeg bliver sindssyg! Det er som om du er fuldstændig sort indeni? Tænker du nogensinde en eneste positiv tanke?"¹¹¹ På den måde fremstår Hejlskovs fortolkning af ravnens nærvær som et varsel på krig, som det der i virkeligheden udløser konflikten. Senere skriver Hejlskov, at hun tror, at raven bor samme sted som dem. Den er ikke til at slippe af med. "Sort flaksen"¹¹² som hun kalder det. At Jeppe kalder hende sort indeni, samme farve som raven, forstærker sammenligningen mellem hende og raven, og farven sort bliver et symbol på hvor svært Hejlskov synes det er i skoven.

Raven er et symbol på hendes stigende usikkerhed og konstante paranoia. Da der igen opstår konflikter, lige efter raven har været der, skriver hun: "Men det er indefra, at angrebet kommer. Igen."¹¹³ Og "min hviskestemme skriger, som ravnens."¹¹⁴ Krigen begynder i Hejlskov selv og kommer til udtryk som konflikter mellem hende og Jeppe. Hun føler sig hele tiden udsat for angreb, og udtrykker deres indbyrdes forhold med krigsmetaforer. Problemet med at flytte sig fra samfundet og bryde med normerne, fremstår altså ikke kun som en krig med samfundet. Det betyder også krige med sig selv, med familien og med naturen. Hun bruger metaforerne krig og angreb både til at beskrive hendes forhold til sig selv, Jeppe, naturen og samfundet. Naturen er altså ikke kun harmonisk og romantisk beskrevet. Metaforerne krig og angreb fungerer fremmedgørende for læseren. Dermed skaber det en ny diskurs om dels det at gøre op med samfundet, men også de interne problemer i familien, som opstår i det alternative liv i skoven.

Hejlskovs beskrivelse af menneskets forhold til naturen er altså kompleks i den forstand, at hun både beskriver det positive og negative ved livet i skoven. Derved fremstår Hejlskovs beskrivelse autentisk. Som læser får man indtryk af, at intet er filtreret fra. Vi får altså den fulde version, den fulde sandhed. På den måde bliver hendes egen tvivl og selvmodsigelse medvirkende til, en læser kan genkende sig selv i hendes overvejelser og dermed er man mere modtagelig overfor hendes argumentation.

¹¹⁰ Hejlskov 2013: s. 100

¹¹¹ Hejlskov 2013: s. 101

¹¹² Hejlskov 2013: s. 118

¹¹³ Hejlskov 2013: s. 118

¹¹⁴ Hejlskov 2013: s. 118

Symbolisk handling:

Hejlskov vælger at kritisere den objektive vold i det moderne samfund og sætter fokus på bl.a. klimaproblemer, økonomisk vækst, social ulighed og materialisme, som hun anser for at være skadelige. Det gør hun ved at opstille nye ideologier og diskurser, og dermed har hun et håb om at kunne påvirke læseren til at reflektere over mulige handlinger, der kan ende ud i en kollektiv løsning. Samtidig med, at hun udfordrer samfundsproblematikker, hvor hun gør, hvad Thoreau mener er ens pligt som borger - at følge sin moralske overbevisning - har Hejlskov også valgt at inddrage episoder, hvor livet i skoven er svært, og hvor hun viser, hvor meget de har givet afkald på. En læser af hendes samfundskritik må altså forstå, at hvis man ønsker at forandre noget, så vil det også komme til at have konsekvenser for sig selv, men forandring er også et grundvilkår for samfundsudviklingen.

Det viser, hvor svært det er at leve uden om samfundet, og hvordan det indgår alle steder, selvom man egentlig har valgt det fra og ved, hvad det har af betydninger. Ved fremstillingen af den objektive vold kalder Hejlskov på en refleksion fra læseren og opfordrer til handling.

Hejlskov formår at skildre et liv, hvor de ikke er underlagt og omgivet af strukturerne. Det gør hun med en intention om at vise - i hendes øjne - et bedre liv, hvor hun gennem sproget skaber en ny forståelse af samfundet, som gør, at læseren har mulighed for at tolke og handle derpå. Hejlskov flytter ikke ud i skoven med den overbevisning, at hun som individ kan redde verden, men at det kan opfordre til en større kollektiv bølge, hvor folk handler ud fra deres bevidsthed om samfundets problemer.

Delkonklusion på *Og Den Store Flugt*

Andrea Hejlskov flyttede i 2011 ud i den svenske vildmark med hendes familie for at undslippe samfundets forbrugerisme og andre skadelige samfundsstrukturer. Værket *Og Den Store Flugt* er en beretning om familiens første år i skoven og deres tanker bag handlingen.

Vi har påvist, at Hejlskov har til intention at opfordre læseren til at tage afstand fra, hvad Slavoj Žižek beskriver som objektiv vold, hvilket hun selv har gjort gennem sin udmelding af samfundet. Hejlskov ser strukturerne som skadelige og mener, at man til dels kan undgå dem ved at være bevidst og bryde med dem.

Vi kan konkludere, at *Og Den Store Flugt* er et eksempel på praktisk fiktion, ift. Paul Ricoeurs teori, der, som nævnt, har til intention at få læseren til at reflektere over hendes handling og ideologi for at inspirere til en ændring af læserens samfundsopfattelse. Dermed definerer vi *Og Den Store Flugt* som en symbolsk handling, idet den i sig selv præsenterer en individuel handling, som i dens formidling er rettet mod en kollektiv løsning. Derigennem har Hejlskov potentiale til at have indflydelse på større samfundsændringer og strukturer.

Paralleller til Thoreaus *Walden*:

Andrea Hejlskov og hendes families flugt til og tid i de svenske skove drager på forskellige måder paralleller til Henry D. Thoreaus flytning og tid ved Walden Pond. Begge omhandler en flugt fra samfundet og den objektive vold, et alternativt og minimalistisk liv i naturen, og en intention om at inspirere læseren til at reagere på den ideologi, der kommer til udtryk i deres symbolske handlinger. Dette har den mere overordnede intention om på sigt at skabe ændring i samfundet. De skadelige strukturer der bliver beskrevet i de to tekster, er som uddybet også meget lig hinanden, men bærer præg af at de er skrevet med ca. 150 års mellemrum. Begge udtrykker uenighed med forbrugerismen, det overfladiske og intetsigende ved moderne livsstil og - på hver sin måde - det manglende fokus på naturen i samfundet. Naturen bliver dog inddraget forskelligt; i *Walden* som spirituel og indsigtfuld, og i *Og Den Store Flugt* som et nødvendigt fokus pga. klimaforandringer og vækstkulturen i samfundet.

Hejlskov må være inspireret af *Walden*, da Thoreau på mange måder har skabt den tankegang og idé der ligger bag en flugt fra samfundet ud i naturen. Som *Waldens* paratekst på bogens bagside formulerer det: "this is the original book about abandoning our 'lives of quiet desperation' and getting back to nature."¹¹⁵ Lighederne mellem *Walden* og *Og Den Store Flugt* er altså dermed ikke tilfældige, men skyldes en bevidst eller ubevidst inspiration fra Thoreau til Hejlskov. Dertil bruger Hejlskov selv og andre begrebet "civil ulydighed"¹¹⁶ om deres flugt til skoven. Et begreb vi gennem Toni Liversage har påvist, at Thoreau skabte, om end ihvertfald udbredte.

Derudover er der dog også forskelle imellem de to tekster - især i forhold til formidling af natursyn. Hvor Thoreau overordnet benytter sig af en romantisk fremstilling af naturen og beskriver det som et sted for åndelig indsigt, beskriver Hejlskov, på trods af hendes lykkeøjeblikke, naturen som en barsk forhindring, der skal overkommes.

Et eksempel på dette er deres håndtering af det selvforsynede livs kvaler, idet der både i *Walden* og *Og Den Store Flugt* er en beskrivelse af fejlslået høst, og dyr der spiser deres afgrøder. Hejlskov beskriver begivenheden som et besvær, og tager det som et nederlag for familien:

"Rabarberen stod højt nu, og salvien havde bredt sig - men det var også de eneste to afgrøder, vi havde tilbage, efter at fårene havde ædt salaten, og elgen, natten efter, åd bønnen, ærterne og al kålen. Haven er indhegnet nu. (...) Jeg kiggede rundt på stokkene, der lå i en bunke, på vores ødelagte have, og jeg mumlede: "Vi er ikke nogen særlig gode nybyggere."¹¹⁷

¹¹⁵ Thoreau 2016: Bagside

¹¹⁶ Hejlskov 2013: s. 64-65 & 133

¹¹⁷ Hejlskov 2013: s. 101

Dette fører til et skænderi med Jeppe, hvor hun netop får kritik for at være negativ - et gennemgående tema i *Og Den Store Flugt*. I kontrast til dette håndterer Thoreau noget lignende på en helt anden måde. Som tidligere nævnt har han en dårlig høst fra sin bønnemark, men vender hændelsen til at handle om naturens økosystem, og hvordan han ser sig selv som en del af den:

“These beans have results which are not harvested by me. Do they not grow for woodchucks partly? (...) How, then, can our harvest fail? Shall I not rejoice also at the abundance of the weeds whose seeds are the granary of the birds? It matters little comparatively whether the fields fill the farmer’s barns. The true husbandman will cease from anxiety, as the squirrels manifest no concern whether the woods will bear chestnuts this year or not, and finish his labor with every day, relinquishing all claim to the produce of his fields, and sacrificing in his mind not only his first but his last fruits also.”¹¹⁸

Dette giver udtryk for Thoreaus mere romantiserede natursyn, der sjældent beskriver ulemperne og besværlighederne ved det primitive liv, og i stedet formulerer dets åndelige værdi og idyl. Denne kontrast i natursyn er også forbundet til Chaloupkas kritik af Earth Day/miljøaktivisme bevægelsen i 1970’erne som - inspireret af Thoreau - havde et romantisk natursyn der hæmmede deres politiske indflydelse og strategi. En kritik lig Hejlskovs kommentarer på hippierne i *Og Den Store Flugt*.

Diskussion:

Vi vil diskutere, hvorvidt symbolske handlinger i praksis hjælper med at fremme en bæredygtig omstilling. Dertil vil vi diskutere, hvad det vil sige at udøve en succesfuld symbolsk handling?

Andrea Hejlskov er gennem sit journalistiske arbejde med til at skildre en samfundskritik, som den vi ser i *Og Den Store Flugt*. Det giver anledning til spørgsmålet, om formatet af symbolske handlinger kan have indflydelse på modtageren? På den ene side er en artikel et kortere og mere simpelt kommunikationsmiddel. Dertil kræver det en større indsats fra forfatteren at skrive en bog, og det vil derfor måske være mere effektivt at skrive artikler, hvor det er mere explicit, hvilke problemer man ser udfoldet i samfundet. *Og Den Store Flugt* spiller på den anden side, som vi har påvist gennem Ricoeur, på diskurser, hvor det er nemmere at opstille nye verdensopfattelser.

Man kunne f.eks. spørge om andre former for symbolske handlinger vil være mere succesfulde. Vil det have en større påvirkning på samfundet at stoppe toge, som Hejlskov også

¹¹⁸ Thoreau 2016: s. 156

gør¹¹⁹, eller flytte ud i skoven? Begge handlinger har en intention bag sig, som er at sætte fokus på de samfundsudfordringer, vi i dag står overfor. Hejlskov beskriver i sin artikel i Information: *Det er kommet dertil, at jeg finder det nødvendigt at blokere en kulmine*, at hun nu finder det nødvendigt at begå civil ulydighed for at blive hørt af politiske instanser. Den ulovlige miljøaktivisme har måske potentiale til at udfordre og ændre samfundsstrukturerne i højere grad end *Og Den Store Flugt*, da den er mere radikal. Det at stoppe et tog for at sætte fokus på kulmineindustriens negative indflydelse på den globale opvarmning påpeger en mere konkret og håndterbar problemstilling. Samtidig viser man, når man bryder loven, et engagement der tydeliggør at problemstillingen bør tages alvorligt. Derudover kræver *Og Den Store Flugt* mere af den enkelte modtager, fordi den symbolske handling og ideologi, der fremlægges, er mere kompleks. Dermed kræver det fortolkning og en højere grad af refleksion fra læseren.

Der vil også i begge tilfælde være mennesker, som mener, at Hejlskovs handlinger er alt for yderliggående. Man kunne f.eks. mene, at der ikke er behov for undergangsretorikken til at fremstille problemerne. For som der bl.a. bliver argumenteret for i artiklen *Hvorfor din hjerne er programmeret til at fortrænge denne klimahistorie, og hvad du kan gøre ved det*¹²⁰ udgivet af mediet Zetland - hvor der bliver beskrevet fem tendenser til, at vi som mennesker bliver ramt af handlingslammelse, når vi bliver konfronteret med klimaproblemerne - så bliver global opvarmning en uoverskuelig substans, som gør, at vi har nemmere ved at fortrænge historier, der handler om undergangen. Det kan forklare en evt. handlingslammelse, der kan opstå, når man læser Hejlskovs artikler og *Og Den Store Flugt*, da man ikke har lyst til at erkende en evt. dommedag. At snakke om dommedag dræber, mener den kliniske psykolog Per Espen Stoknes, vores engagement til en bæredygtig omstilling.

Men ifølge sociologen Rasmus Willig og filosofen Arne Johan Vetlesen er der netop behov for den diskurs: "Ved at synliggøre, at man kan tale om situationen (den ubæredygtige samfundssituation, red) på denne måde, kan vi måske inspirere nogle til at tage chancen"¹²¹, som de argumenter for i et interview til Information i artiklen *Kun med raseri - og kærlighed - kan verden reddes*, hvor de fortæller om deres netop udgivne bog *Hvad skal vi svare?* De prøver altså - ligesom Hejlskov - at skabe en dialog om problemerne, og det er der behov for, for at udfordre samfundsstrukturerne eller de objektive voldsformer. Hvis der ikke bliver stillet spørgsmålstejn ved samfundsorden, og hvis man ikke forholder sig kritisk til sine omgivelser, så vil der heller ikke være en udvikling og forandring af samfundet, som kan drive det fremad.

¹¹⁹ Hejlskov 2017, Information

¹²⁰ Nyvold 2017, Zetland

¹²¹ Nielsen 2017, Information

Et eksempel på et samfund, hvor der ikke stilles spørgsmålstejn ved samfundsordenen, er diktaturstater som f.eks. det 20. århundredes Kina og Sovjetunionen. Her var det ikke på samme måde en mulighed at blive inspireret af ideologier som Thoreaus, eller sprede sin egen symbolske handling, på grund af samfundets skærpede censur og undertrykkelse. De eksisterende samfundsstrukturer blev altså ikke effektivt udfordret. Eksempelvis ville modstandere af kommunistpartiet i Folkerepublikken Kina under Mao Zedongs styre blive straffet - ofte ved henrettelse. Derudover blev rygter om og formidling af modstandsbevægelser stemplet som borgerligt og anti-revolutionært og dermed censureret og hemmeliggjort. Det samme fandt sted under Den Store Udrensning i 1930'ernes Sovjetunion, hvor op til halvanden million modstandere af staten blev henrettet. Under sådanne omstændigheder ville den symbolske handling altså ikke være virksom til at ændre samfundsstrukturerne. Altså er præmissen for den symbolske handlingspotentiale et samfund, hvor handlingen ikke bliver censureret. Både Thoreau og Hejlskov gør dog deres handlinger i nyere tids vestlige samfund, og deres kritik af samfundet - og ideologi-formidling - kan dermed åbne op for en dialog, der kan nå ud til - og ændre - samfundet.

Anthony Giddens påpeger dog i strukturationsteorien, at en handling kan have konsekvenser, som aktøren ikke forventer. Noget vi har vist med Henry D. Thoreaus ideologiske indflydelse på miljøaktivisme og Earth Day-bevægelsen i 1970'erne, som William Chaloupka påstår, har ignoreret dele af Thoreaus teori og idealiseret hans naturfilosofi. Altså har Thoreau haft indflydelse på en ideologi og bevægelse som han, pga. den samtid han levede i, ikke kunne vide ville lade sig inspirere på sådan vis. Det kan dermed være svært at forudsige, hvilke konsekvenser ens symbolske handlinger vil have, og der vil altså opstå nogle ikke-intentionelle konsekvenser. De ikke-intentionelle konsekvenser kan bl.a. opstå på baggrund af fortolkeren, hvis opgave er at afkode den mulige verden, der kommer til udtryk i den praktiske fiktion. Nogle kunne f.eks. som Per Espen Stoknes mene, at Hejlskovs undergangsretorik virker for deprimerende og vil dermed have den modsatte effekt af hendes intention. Dermed kan aktøren ikke være sikker på, hvilke konsekvenser ens symbolske handling vil have.

Selvom vi gennem William Chaloupka og Paul Friedrich har vist, at Thoreau har haft indflydelse og har medvirket til at inspirere andre til en øget bevidsthed omkring vores samfunds manglede bæredygtighed, må vi også spørge os selv, hvorfor det stadig er relevant at udfordre samfundets objektive voldsformer i dag? Hvorfor finder Hejlskov, og andre aktivister, det stadig vigtigt at kæmpe for en anden samfundsstruktur? Som vi har set, lykkedes det Thoreau at skabe en diskurs, som vi idag stadig ser i forhold til bæredygtig omstilling, men det lykkedes ikke at få nok til at handle på den bevidsthed. Vi vil altså argumentere for, at Thoreau har haft en omfattende teoretisk virkning, men mindre praktisk virkning.

Hejlskov er et eksempel på, at Thoreau har potentiale til at fremmedgøre enkelte individer tilstrækkeligt til, at de genovervejer deres væren i verden. Den bæredygtige omstilling i samfundet er dog udeblevet, selvom Thoreau allerede i midten af det 19. århundrede formulerede, at materialismen skaber skadelige strukturer. På den måde har Thoreau, og andre som siden har kæmpet for bæredygtig omstilling, også fejlet. Det er endnu ikke lykkedes nogen at skabe en diskurs, som har været tilstrækkelig overbevisende, til at den for alvor har ændret folks adfærd i forhold til bæredygtighed. Men hvordan kan det være? Hvorfor har borgere, politikere og virksomheder ikke travlt med bæredygtig omstilling? Spørgsmålet har flere aspekter. For det første argumenterer vi med Ricoeur for, at diskurser kan flytte på folks bevidsthed. Man kan derfor i første omgang undersøge om forskningsrapporter om klimaets tilstand og stigende ulighed, er nok til at udgøre en diskurs. Noget tyder på, at det er nemmere at lukke øjnene for grafer og tal. Dermed bliver en sprogliggørelse af fiktion vigtig, da man her har en mulighed for at skabe en ny diskurs. Sprogliggørelsen af fiktionen er altså en anden måde at formidle, hvorfor den bæredygtige omstilling er vigtig.

Men her opstår så et andet spørgsmål. Hvorfor var Thoreaus *Walden* ikke nok? Hvornår er en diskurs overbevisende nok til at føre til handling? Et svar kunne være, at Thoreaus nye diskurs er for fremmedgørende. Med denne overvejelse ønsker vi at påpege, at Thoreaus idealistiske og idylliske beskrivelse af sit liv i skoven og menneskets forhold til naturen, kan have haft den effekt, at man som læser ikke tror på, at det er et liv, der reelt kan opnås. Det ville forklare hvorfor *Walden* på den måde ikke førte til meget egentlig handling.

Derfor er Hejlskov interessant, da hendes beskrivelse af livet i skoven er noget anderledes end Thoreaus. Hejlskov beskriver med en realisme, hvad hun møder af udfordringer i naturen. Hun prøver ikke at male et billede af, at mennesket fra første færd trives i naturen. Hverdagen i skoven er præget af hårdt arbejde, bekymringer og skænderier. På den måde ligner hverdagen i skoven altså på mange måder hverdagen i samfundet. Man kan umiddelbart tro, at Hejlskov med sine beskrivelser af problemer med f.eks. skrald, vasketøj og kulde vil komme til at afskrække en masse mennesker fra at tage et så drastisk valg som hende selv. Men vi vil derimod argumentere for, at hun skaber en diskurs, som i højere grad end Thoreau, indeholder noget genkendeligt, og derfor har potentiale til at påvirke en læser. Fremmedgørelsen er måske lige tilpas til, at folk i højere grad kan skabe en mening, som uundgåeligt udfordrer deres forståelse af samfundet.

Det er interessant at stille sig kritisk overfor Hejlskov og Thoreaus forudsætning for at skrive *Og Den Store Flugt og Walden* - altså at være underlagt en objektiv vold i det vestlige samfund. Hejlskov giver flere gange udtryk for at hun føler sig ulykkelig og utilstrækkelig, og vi må derfor overveje, hvad det har af konsekvenser for hendes samfundskritik. Vi undrer os over om Hejlskov

ville have de samme samfundskritiske tanker, hvis hun havde følt sig lykkelig og tilfreds med sit liv i samfundet. Hejlskov pointerer selv, at desperation var essentiel for hendes radikale udmeldelse af samfundet. Ligeledes er hendes akademiske og privilegerede fortid værd at notere, da hun muligt ikke ville have haft det ideologiske overskud til at teoretisere sin samfundskritik. Det samme kan siges om Thoreaus forudsætning for at skrive *Walden*, hvilket også var funderet i et privilegeret akademisk liv. Havde Thoreau og Hejlskov startet fra et mindre privilegeret udgangspunkt, havde de måske ikke kunne formulere deres ideologi og handle på deres overbevisninger som de gør. Dog forstår vi med Ricoeur at teksten er adskilt fra afsenderen og i sig selv skaber en dialog med læseren. *Og Den Store Flugt og Walden* siger altså i kraft af dens universelle karakter noget generelt om samfundet.

Selvom vi må konstatere, at bæredygtig omstilling endnu ikke er en realitet, på trods af Thoreau og Hejlskov, er det stadig vigtigt at understrege, at Thoreaus tanker om civil ulydighed har inspireret store bevægelser, der har ført til politisk forandring. De nævnte historiske eksempler, som har lykkedes, har handlet om social uretfærdighed. Derfor finder vi det interessant at overveje, om manglende opbakning til et mere bæredygtigt samfund hænger sammen med, at det er en mere abstrakt og kompleks problemstilling.

Borgerrettighedsforkæmpere i USA i midten af det 20. århundrede var meget tydelige omkring, hvad problemet var, og hvem der skulle løse det. Der var altså nemt at udpege lovgivningen om at adskille sorte og hvide. Hvide som skurken, sorte som ofrene og politikere som dem der skulle håndtere problemet politisk. I forhold til bæredygtig omstilling er det lidt sværere at udpege entydigt, hvem der er offer, skurke og ansvarlige for ændringer. Svaret er nok, at vi alle er alle tre, og dermed bliver problemet vanskeligere at gribe an. Vi vil derfor argumentere for, at civil ulydighed og symbolske handlinger generelt fungerer bedst i sager, hvor udøveren er meget formuleret omkring problemet, som man med sin symbolske handling forsøger at gøre opmærksom på.

Når det er sagt, må vi dog medgive, at borgerrettighedskampen ikke er slut, og at der ikke er fuldstændig ligestilling mellem sorte og hvide i USA. Politivold mod sorte og "take-a-knee" bevægelsen er begge eksempler på, at den undertrykkelse af sorte i USA stadig i dag finder sted. Dette peger på et vigtigt aspekt af symbolske handlingers potentiale - nemlig hvilke former for problemstillinger der er tale om - og dermed hvilke opgør eller løsninger som følger i kølvandet på den symbolske handling. Opgøret med den systematiske racisme i USA i midten af det 20. århundrede omhandlede lovgivningen og løsningen blev dermed af juridisk karakter. At den sorte befolkning i USA stadig oplever diskrimination, er et udtryk for, at der ikke fuldstændig er sket et kulturelt opgør med racismen. Dette aspekt er vigtigt, da det skærper fokuset for, hvorvidt en

symbolsk handling medfører en løsning af en problemstilling. Det viser, at en kollektiv løsning kan have flere forskellige former, og at det ikke helt kan adskilles fra et individuelt opgør med samfundsstrukturerne. I forhold til bæredygtig omstilling vil vi mene, at en kulturel omvæltning af de eksisterende samfundsstrukturer er nødvendig. Bæredygtighed er et udtryk for en ideologi, der går på tværs af Giddens' samfundsstrukturer. Når vi med Giddens forstår, at samfundsstrukturerne reproduceres af de sociale aktører, bliver det nødvendigt, at den enkelte aktør, hvad enten det er bevidst eller ubevidst, gør op med de eksisterende samfundsstrukturer. På den måde kan vi se, at man i et kulturelt opgør ikke groft kan skelne mellem individuelle og kollektive løsninger.

Man kunne mene, at en lovgivning, der afspejlede en bæredygtig ideologi, ville betyde en bæredygtig omstilling. Dog vil vi argumentere for, at juridisk løsning ikke kan anses som en fuldstændig løsning af en problemstilling. Vi kan se af eksemplet med borgerrettighedskampen i USA, at en ny lovgivning ikke nødvendigvis medfører en kulturændring og det samme ville være tilfældet med den bæredygtige omstilling. Derudover foregår den ideologiske kamp mellem bæredygtighed og de eksisterende samfundsstrukturer inden for et demokratisk system, hvor man som politiker er afhængig af befolkningens opbakning. Derfor kan politikere ikke uden videre lovgive ud fra bæredygtig ideologi, hvis befolkningen ikke er enig i denne ideologi. Altså er en bæredygtig omstilling i kulturel forståelse nødvendig først.

I den forbindelse vil vi derfor argumentere for, at symbolske handlinger, der gør brug af en metaforisk sprogliggørelse af en bæredygtig ideologi, har et særligt potentiale. Når man med den metaforiske sprogliggørelse åbner op for en ny diskurs hos en modtager, kan det, hvis diskursen formår at overbevise bredt, medføre et kulturelt opgør med de eksisterende samfundsstrukturer. Dette vil muliggøre en bæredygtig omstilling inden for det demokratiske system.

Konklusion

Vi kan konkludere, at symbolske handlinger kan formulere diskurser, der har potentiale til at danne nye ideologier, som muligvis kan ændre de eksisterende samfundsstrukturer. Vi har vist, at Slavoj Žižeks forståelse af objektive voldsformer i det civiliserede vestlige samfund kommer til udtryk i Henry D. Thoreaus *Walden* og Andrea Hejlskovs *Og Den Store Flugt*, og samtidig udkaster værkerne nye verdensopfattelser. Både *Walden* og *Og Den Store Flugt* skildrer et opgør med de objektive voldsformer, og har dermed også en intention om at ændre dem.

Gennem værkernes metaforiske sprogliggørelse af Thoreau og Hejlskovs praktiske fiktioner udtrykker de en diskurs, der kan skabe en dialog om et alternativt bæredygtigt samfund. Denne dialog kan have indflydelse på kollektive løsninger, hvilket vi har påvist gennem *Waldens* indflydelse på politiske ændringer i samfundet.

Thoreau og Hejlskovs diskurs spiller dog på nogle grundlæggende forskelle i deres sprogliggørelse af ideologien om et bæredygtigt samfund. Hvor Thoreau romantiserer naturen og livet afskåret fra civilisationen, beskriver Hejlskov det som et opgør med samfundsstrukturene, der er nødvendigt på trods af de udfordringer det medfører.

Fortolkeren spiller en væsentlig rolle i forhold til, hvordan den symbolske handling fungerer. Derfor må vi konkludere, at den symbolske handling åbner op for en dialog om en bæredygtig omstilling, men hvorvidt der sker en bæredygtig omstilling, afhænger af, om fortolkeren tager ideologien til sig og handler. Dermed har den individuelle handling et potentiale til at påvirke en kollektiv løsning.

Litteraturliste

Artikler:

- Chaloupka, William (2009): "Thoreau's Apolitical Legacy for American Environmentalism", i Turner, Jack (red): *A Political Companion to Henry David Thoreau* (2009), University Press of Kentucky: s. 205-226
- Friedrich, Paul (2013): "The Impact of Thoreau's Political Impact", i: *Thoreau's Importance for Philosophy*, Fordham Scholarship Online: s. 218-222
- Gilje, Nils (2017): "Hermeneutik - teori og metode". I Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (red) *kvalitativ analyse*. Latvia, Hans Reitzels forlag, s. 140-144
- Negt, Oskar (1974), "Det Eksemplariske Princip", i *Pædagogik i klassesamfundet, kontekstsærhæfte*, Kontekst, København, s. 214-222
- Nielsen, Birger Steen (1997) "Det Eksemplariske Princip", i *Modet Til Fremtiden. Inspiration fra Oskar Negt*, Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg, s. 269-318
- Senft, Gunter (2014): "Pragmatics and Philosophy: What we do when we speak and what we actually mean - speech act theory and the theory of conversational implicature". i *Understanding Pragmatics*. Routledge, London, s. 12-19.
- Valdes, Mario J. (1991): *The Function of Fiction in Shaping Reality*. I *A Ricoeur Reader - Reflection and Imagination*. USA, The University of Toronto Press, s. 117-136

Bøger:

- Giddens, Anthony (2013 – e-bogsudgave), *The Constitution of Society – Outline of the Theory of Structuration*, s. 1-34, Polity Press,
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/kbdk/reader.action?docID=1221197>
- Ricoeur, Paul (1979): *Fortolkningsteori*, Vintens Forlag, København, s. 52-60
- Hejlskov, Andrea (2013): *Og Den Store Flugt*, Limfjordsforlaget, Skive
- Liversage, Toni (2017 - e-bogsudgave), *Fra Gandhi til Greenham Common: om civil ulydighed og ikke-vold*, Lindhardt og Ringhof A/S, kap. 1 & 9. Først publiceret i 1987
- Thoreau, Henry D. (2008): *Walden: And On the Duty of Civil Disobedience*, Floating Press. S. 437-474. Først publiceret i 1849.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/kbdk/reader.action?docID=390918>
- Thoreau, Henry D. (2016): *Walden*, Penguin Books, UK. Først publiceret i 1854.
- Žižek, Slavoj (2008): *Violence: six sideways reflections*, Picador, s. 1-24

Internetsider:

- Bennike, Christian (2017): *Der er fire forklaringer på højrepopulismen - ulighed er nummer tre*, Information <https://www.information.dk/moti/2017/02/fire-forklaringer-paa-hoejrepopulismen-ulighed-nummer-tre> - sidst besøgt d. 18/12/17
- Hejlskov, Andrea (2017): *Det er kommet dertil, at jeg finder det nødvendigt at blokere en kulmine*, Information <https://www.information.dk/debat/2017/08/kommet-dertil-finder-noedvendigt-blokere-kulmine> - sidst besøgt d. 18/12/17
- Nielsen, Jørgen Steen (2017): *Kun med raseri - og kærlighed - kan verden reddes*, Information, <https://www.information.dk/udland/anmeldelse/2017/10/kun-raseri-kaerlighed-kan-verden-reddes> - sidst besøgt d. 18/12/17
- Nyvold, Mads (2017): *Hvorfor din hjerne er programmeret til at fortrænge denne klimahistorie, og hvad du kan gøre ved det*, Zetland, <https://www.zetland.dk/historie/sOMVEZWB-moV7BJ39-3187d> -sidst besøgt d. 18/12/17